

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА
Кафедра інформаційних комунікацій

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри _____ О. А. Політова
«_____» _____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА (БАКАЛАВРСЬКА) РОБОТА
на тему:
**СУЧАСНИЙ СТАН ОЦИФРУВАННЯ БІБЛІОТЕЧНИХ ФОНДІВ
НАЦІОНАЛЬНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ І СВІТУ**
випускника освітнього ступеня «бакалавр»

Виконав:
студент IV курсу, групи _ІБАСб-1-21-40д.
Осипчук Захар Такаович
(прізвище, ім'я та по батькові)

Науковий керівник:
кандидат історичних наук, доцент кафедри інформаційних комунікацій
(науковий ступінь, вчене звання)
Копанєва Вікторія Олександрівна

Київ
2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ I ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІБЛІОТЕК: ІСТОРІЯ, ЗНАЧЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ.....	8
1.1. Сутність оцифрування: історія, мета, призначення.....	8
1.2. Роль оцифрування в доступності до бібліотечних фондів.....	14
1.3. Електронні бібліотеки, як фактор розвитку цифровізації України.....	19
Висновки до першого розділу.....	23
РОЗДІЛ II. ОЦИФРУВАННЯ В НАЦІОНАЛЬНИХ БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ДОСВІД УСТАНОВ.....	25
2.1. Національна Наукова медична бібліотека.....	25
2.2. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого.....	31
2.3. Проблеми розвитку бібліотек в Україні та шляхи їх подолання.....	35
Висновки до другого розділу.	44
РОЗДІЛ III ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БІБЛІОТЕК ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ.....	47
3.1 Бібліотека Конгресу Сполучених Штатів Америки.....	47
3.2 Досвід США як приклад для України: шляхи вдосконалення бібліотек в українських реаліях.....	65
Висновки до третього розділу.....	68
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	72
ДОДАТКИ.....	81

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

ЕБ — електронна бібліотека

ЦБ — цифрова бібліотека

ЦА — цифровий архів

НБУВ — Національна бібліотека України імені Володимира Вернадського

НБУ ім. Ярослава Мудрого — Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого

ННМБУ — Національна наукова медична бібліотека України

ВЕБ —

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота на тему: “Сучасний стан оцифрування бібліотечних фондів національних бібліотек України і світу” включає 72 сторінок, 16 ілюстрацій, 56 використаних джерел та містить 18 додатків.

Ключова слова: електронні бібліотеки, оцифрування, цифрова бібліотека, цифровий архів, ННМБУ, НБУ ім. Ярослава Мудрого, НБУВ.

Об’єктом дослідження є бібліотечні фонди в контексті оцифрування.

Предметом дослідження є процес оцифрування бібліотечних фондів.

Мета дослідження - дослідити сучасний рівень оцифрування в Національних бібліотеках України, на прикладах Національної наукової медичної бібліотеки і Національної бібліотеки імені Ярослава Мудрого, визначити головні проблеми, та методи їх вирішення. Провести порівняльний аналіз на прикладі Бібліотеки Конгресу Сполучених Штатів Америки.

Методи дослідження В процесі написанні бакалаврської роботи були використані методи: аналізу та синтезу, порівняльний аналіз, метод аналізу статистичних даних, метод соціологічних опитувань.

Результати роботи та їх новизна полягає у тому що на прикладах роботи двох національних бібліотек показати процес роботи і стан оцифрування в Україні.

Практичне значення дослідження дві національні бібліотеки України викладено специфіку роботи, програмне забезпечення для функціонування електронних бібліотек, технічне забезпечення потрібне для сканування.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження: Суспільство вже цілком занурилося в епоху глобалізації, одним із важливих факторів цієї епохи є доступ до інформації. Оцифрування бібліотечних фондів є надійним методом їх збереження і розповсюдження, особливо зараз коли не всі мають змогу відвідати бібліотеку. Електронні бібліотеки створюються для того щоб полегшити людям доступ до повнотекстових документів. Зі стрімким розвитком цифровізації України, бібліотеки теж не повинні відставати, а рухатися вперед. Забезпечення громадян електронними копіями видання, не тільки збільшить інтерес до бібліотеки, а й сприятиме інтелектуальному розвитку суспільства, що свою чергу буде впливати на всебічний розвиток держави. Але все це повинно регулюватися чинним законодавством, на сьогоднішній день в Україні діє Закон «Про авторське право», який чітко вказує на те що «Використання твору здійснюється виключно з дозволу суб'єкта авторського права або іншої уповноваженої на надання такого дозволу особи, крім випадків правомірного використання твору без такого дозволу, встановлених законом» [1].

Права на власність твору, спливають після 70 років після смерті автора. Також не від'ємним Законом діяльності бібліотек є Закон України «Про бібліотеку і бібліотечну справу», а Положення про «Українську цифрову бібліотеку» достатньо свіже, його затвердили у 2018 році, крім законів, діяльність е-бібліотек також регулюється ДСТУ, так за ДСТУ 7448:2013:

«Електронна бібліотека – інформаційна система призначена для накопичення, упорядкування, обліку, оброблення, зберігання, керування та використання електронних документів». Електронний документ за тим же ДСТУ (Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг») визначається як: «документ, інформація в якому зафіксована

у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа» [1].

Об'єкт – бібліотечні фонди в контексті оцифрування.

Предмет – процес оцифрування бібліотечних фондів.

Мета дослідження – дослідити сучасний рівень оцифрування в Національних бібліотеках України, на прикладах Національної наукової медичної бібліотеки і Національної бібліотеки імені Ярослава Мудрого, визначити головні проблеми, та методи їх вирішення. Провести порівняльний аналіз на прикладі Бібліотеки Конгресу Сполучених Штатів Америки.

Завданням дослідження є:

- дослідити історію створення електронних бібліотек
- визначити роль оцифрування для України в контексті збереження культурної спадщини та розвитку цифрового середовища
- проаналізувати роботу двох національних бібліотек України (ННМБУ, НБУ ім. Ярослава Мудрого)
- виділити основні способи розвитку сфери оцифрування в Україні

Методи дослідження В процесі написанні бакалаврської роботи були використані методи: аналізу та синтезу, порівняльний аналіз, метод аналізу статистичних даних, метод соціологічних опитувань.

Цифрові технології, що почали стрімко використовуватися в Америці не оминувши і бібліотечну галузь. е-бібліотеки, які поступово з'явилися на початку 1970-х заставивши повністю переосмислити роль бібліотеки в подальшому житті людства, відхід від традиційних послуг бібліотеки, з ніг на голову перевернув класичну інтерпретацію ролі бібліотеки в суспільстві та перевернули класичну бібліотечну діяльність, ставши своєрідною «Першою інформаційною революцією бібліотек». Розширила погляд на установу в цілому, та проклала напрямки розвитку науково-дослідницької роботи.

Стан розробленості теми: В Україні питанням ЕБ опікувались такі науковці І. Лобузін [2], В. Копанєва [53], М. Шевченко [56], І. Павлуша [57]. та інші.

Серед зарубіжних дослідників темою оцифрування і цифровими бібліотеками займаються Р. Х. Бенджамін, Д. Філліпс, М. Грін.

Апробація результатів дослідження, публікації: В рамках наукової конференції “Бібліотека, книга, та медіа в сучасній культурі” автором було написано статтю, яка була опублікована в університетському науковому журналі “Молодий дослідник”. Осипчук З. Т. Процес роботи цифрового архіву на прикладі Національної наукової медичної бібліотеки України. *Молодий дослідник*. 2025. № 5. С. 126-130 (групи ІБАСб-1-21-4.0д.) URL: <https://www.mold.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/79/74>

Структура дипломної роботи: робота написана згідно з історичним формуванням та розвитком е-бібліотек та оцифрування за кордоном і в Україні, досліджено рівень розвитку сфери оцифрування в Україні. Бакалаврська робота складається з 72 сторінок основного тексту

РОЗДІЛ І ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІБЛІОТЕК: ІСТОРІЯ, ЗНАЧЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ

1.1.Сутність оцифрування: історія, мета, призначення

Першим в світі, хто почав оцифровувати книги був “Проект Гутенберга” (Project Gutenberg) – це перша електронна бібліотека створена Майклом Гартон в 1971 році, вона покликана була зробити книги доступнішими для людей. Тоді Майкл отримав доступ до комп'ютерів університету Іллінойсу штату Урбана-Шампейна, виграв гранд на 100 тисяч доларів, планетарний сканер, який допоміг йому оцифрувати перші 100 книг, і створити цю електронну бібліотеку. Спочатку швидкість оцифрування була дещо повільною, так на початку Гарт оцифрував лише декілька творів американських авторів, в 1980-х роках зайнявся оцифруванням Біблії, в 1991 році – одна книга, в 1992 – дві, а вже в 1996 році кількість оцифрованих книжок на місяць сягала 32 книг. Кількість відсканованих (починаючи з 1990-х) або переписаних публічних творів постійно зростала: до 1000 (1997), 10 000 (2003), 20 000 (2006), 40 000 (2011) і 60 000 (2022) [1].

Сам Гарт аргументує створення електронної бібліотеки так:

«Ідея проекту Гутенберг полягає в тому щоб донести джерело всієї інформації та цивілізації до мас» [2].

«Мета проекту Гутенберга полягає не стільки в тому, щоб надати готовий продукт деяким мільярдам людей, скільки в тому, щоб надати вихідні матеріали, за допомогою яких вони можуть створювати нові продукти, включно з ними самими через можливість підняти себе на краще» [2].

Це і є головною метою Е-бібліотеки project Gutenberg навчити людей правильно користуватися інформацією: аналізувати, структурувати, продукувати власну – з сировини створювати продукт придатний до використання. Як писав сам Майкл «Якщо єдиним результатом моєї кар'єри

є підвищення рівня грамотності на 10%, те, що люди читають на 10% більше, отримують на 10% кращу освіту та все, що з цим пов'язано, я скажу, що я досяг успіху» [2].

Ідея Майкла була в тому, що як тільки E-text зберігається в інтернеті, кожен може зробити собі його копію. Щоб оцифрувати перші 100 електронних книжок, Гарт контролював процес оцифрування особисто, він був проти зовнішніх посилань і зберігав zip-файли. Ось приклад редагування тодішніх оцифрованих матеріалів:

Перші скани Проєкту Гутенберга відбувалися на доволі планшетному сканері, який мав вже вбудовану систему оптичного розпізнавання тексту, його Гарт отримав як грант. В майбутньому коли “проєкт Гутенберг” почав співпрацювати з Distributed Profreaders, вони змогли перейти на аркушеві сканери, що дало змогу покращити якість сканування і обробку матеріалу. Бо сам процес сканування теж доволі скрупульозний і має певні особливості.

В 1994 році за підтримки NSF (Національний науковий фонд) DARPA (Відділ агенції перспективних досліджень у галузі оборони) NASA (Національна агенція з аеронавтики і космічного простору) було створено Ініціатива цифрових бібліотек (DLI), яка брала за мету збереження надбання Америки і покращити наукові зв'язки між бібліотеками та науково-дослідницькими центрами.

Після заснування проєкту Майкла Гарта, в 1995 році було створено Національну федерацію цифрових бібліотек, яка налічувала 16 бібліотек включно з бібліотекою Конгресу. Головне їх досягнення – створення банку даних «Пам'ять Америки» в яку входили 44 колекції і більше 1 мільйона документів, фотографій, визначних архітектурних споруд. В подальшому окрім Національної федерації цифрових бібліотек питанням оцифрування цікавилися й інші.

В Європі на ті часи створювався проєкт *Bibliotheca Universalis* під егідою Ради Європи. Метою цього проєкту було створення електронної мережі наукових знань, до цієї ініціативи були залучені бібліотеки країн Великої сімки, проте на жаль, і ця ініціатива не увінчалась великим успіхом, через ті самі причини – проблеми з авторськими правами. Але на щастя вже незабаром, у 2004 році Конференцією національних європейських бібліотек було створено цифрову бібліотеку «Еуроріана», яка на даний час є однією з найпопулярніших електронних бібліотек у світі, але шлях до популярності ресурсу був тернистим, в 2015 CENL прийняли рішення більше не фінансувати е-бібліотеку, але, на щастя, бібліотека продовжила своє існування. Всі вищеназвані цифрові проєкти мали однакову проблему – авторське право, яке забороняло публікувати всі оцифровані повнотекстові матеріали. Ця проблема актуально і на сьогоднішній день, але вже не так сильно, як була на момент створення цифрових бібліотек, коли закони тільки розроблялися.

Крім проєкту «Еуроріана», був ще один започаткований Францією – «Gallica» створений в 1997 році. У рамках цього проєкту було відцифровано понад 80 тис. документів загальним обсягом 15 млн. сторінок.

Далі був спільний проєкт ЮНЕСКО і Бібліотеки Конгресу (“Світова цифрова бібліотека”), що була створена за підтримки ЮНЕСКО та Бібліотеки Конгресу США, відкрилася у квітні 2009 р. Основною метою проєкту було створення Інтернет ресурсу для вільного та безперешкодного доступу до культурної спадщини різних країн світу, яка розповідала б історії та висвітлювала досягнення всіх культур, тим самим сприяючи розвитку міжкультурного та міжнародного взаєморозуміння.

Обговорення цього проєкту почалося в 2006 році. Цей проєкт мав на меті розв'язати низку проблем з якими тоді зіштовхнулися країни. Оцифрувати культурне надбання різних країн, створити гарний сайт, хороше програмне забезпечення.

Серед інших країн передовими в питанні впровадження і розвитку ЕБ були такі країни: Велика Британія, Німеччина, Франція Італія.

Якщо говорити про інші континенти то варто зазначити про Австралію. Якою в 1995 р., бібліотекою Сіднейського університету була створена «Сіднейська служба електронних текстів та зображень» (The Sydney Electronic Text and Image Service (SETIS)). Основною метою проєкту було забезпечення наукової електронної видавничої та цифрової бібліотечної платформи для підтримки і просування програм та цілей Університету і Бібліотеки. Ресурс має доступ до великої кількості мережових і власних повнотекстових баз даних, зокрема, це гуманітарні тексти [54].

В Японії в 1989 році було створено проєкт «Бібліотека ХХІ ст.». Для підготовки матеріалів та всієї необхідної документації було створено Спеціальне Агентство з впровадження нових інформаційних технологій (ІРА) до його складу увійшли фахівці з Національної Парламентської бібліотеки, Національного Центру НТІ, інших інформаційних центрів а також з великих фірм, що діють на ринку інформаційних технологій (NEC, "Mitsubishi", "Fujitsu") В результаті був підготовлений проєкт “Електронної бібліотеки Японії” в провінції Кансай (500 км від Токіо), для якої було перетворено в електрону форму (в основному у вигляді зображень) понад 10 млн сторінок різних друкованих видань (книги, газети, журнали, карти та ін.) У 1998 був підготовлений план реалізації всього проєкту “Електронна бібліотека Японії” з терміном завершення до 2003 р. Загальна вартість проєкту 500 млн доларів.

Крім сканування не менш важливим аспектом є редагування відсканованого матеріалу. Бо для готової читабельної електронної книги сканування це лише перший етап, другим етапом є редагування, перевірка, ці два етапи взаємопов'язані між собою. Для цього потрібен певний алгоритм дій як в скануванні, так і в подальшій обробці від сканованого матеріалу. Або ж якщо говорити науковими термінами «цифрову когерентність».

Цифрова когерентність це механізм який уможлиблює певну форму рівності між різними інформаційними ресурсами [5].

Першим хто розробив цифрову систему для мікрофільмування книг, був Ванневар-Буш, його система «Мемакс», про яку він перший раз пише у журнальній статті «Як ми можемо думати» [6], 1945 р надавала доступ до оцифрованих книг, журналів з нотатками і покажчиками інших користувачів, була своєрідним цифровим сховищем. Він вбачав в цьому розвиток науки через користування різними частинками документів. Буш першим створив інформаційну систему для культурного надбання. Хоча ця ідея так і не була реалізована далі її продовжили інші науковці. Один із яких Ліклайдер. Його внесок у розвиток електронних бібліотек був великим, саме він придумав дизайн електронних бібліотек, розробив систему пошуку, каталогу та іншого. Його ідея співпраці людини і комп'ютера, яку він виклав у своїй праці «Симбіоз людини та комп'ютера» [7] вплинула не те що на розвиток електронних бібліотек, вона була фундаментальною і поширювалась на все інформаційно-технологічне середовище. Де він ставить людину головною, а комп'ютер на роль помічника. Головний принцип ідеї Ліклайдера це розподіл роботи. «Обчислювальні машини можуть легко, добре і швидко робити багато речей, які є важкими або неможливими для людини, а люди можуть легко і добре, хоча й не швидко, робити багато речей, які є складними або неможливими для комп'ютерів» [7].

Після праці «Симбіоз людини та комп'ютера», Ліклейдер видає вже повноцінну книгу «Бібліотеки майбутнього», в якій чітко характеризує риси електронної бібліотеки. Однією з таких рис була можливість обробити і отримати доступ до записаних думок, то це б утворило нову бібліотечну систему. «Ліклайдер передбачав, що якщо вдасться обробити думки так, щоб мати прямий доступ до їхнього змісту, то з'явиться основа для нової бібліотечної системи»[8].

Ліклайдер ставить два конкретних завдання цій електронній бібліотеці:

- 1) перетворення інформації на знання;
- 2) перетворення запитань на відповіді [8].

І це все в цифровому форматі.

Ліклайдер бачив мету своєї системи в тому, що будь-хто хто подає запит природною для системи мовою отримав на нього відповідь.

В Україні оцифруванням бібліотечних фондів займаються Національні бібліотеки Національна бібліотека імені Володимира Вернадського (НБУВ), Національна бібліотека імені Ярослава Мудрого (НБУ), Національна наукова медична бібліотека (ННМБУ). І якщо останні три бібліотеки почали займатися оцифруванням відносно недавно, то першою була – НБУВ, саме вони за дорученням Національної академії наук України (НАН) почали займатися оцифруванням всіх документів, які їм були передані: каталоги і картотеки, комп'ютерні файли верстки академічних журналів електронні версії праць співробітників науково-дослідних установ НАН України. Для створення електронної наукової бібліотеки НАН України [55].

Національна бібліотека Ярослава Мудрого почала працювати над своєю ЕБ з 2007/2011 року, створивши спочатку «Культура України», метою якої є:

1. Просвітницька, в рамках якої формуються колекції, направлені на поширення знань про культуру України;
2. Наукова, направлена на сприяння глибокому вивченню теми (предмету) науковцями і фахівцями в області суспільно-гуманітарних наук;
3. Довідкову, направлену на необхідність задоволення потреб в інформації з питань культури.

До цілей електронної бібліотеки:

1. Інтеграція культури народів України у європейський і світовий інформаційний простір, зміцнення культурних зв'язків і формування позитивного іміджу України у світі;

2. Забезпечення рівної можливості безкоштовного доступу користувачів до надбань української культури і мистецтва за допомогою Інтернет мережі;
3. Надання користувачам якісно нових можливостей роботи з інтегрованим інформаційним ресурсом бібліотек, музеїв та інших закладів культури в єдиній точці доступу;
4. Створення електронних копій друкованих документів для збереження культурної спадщини, що знаходиться у фондах бібліотек та інших закладів культури та запобігання фізичного зносу документів;
5. Підвищення ефективності використання документів, розкриття фондів бібліотек, музеїв, архівів та інших закладів культури з питань культури і мистецтв;
6. Створення можливості працювати одночасно з одним і тим же виданням багатьом користувачам [14].

В Національній науковій медичній бібліотеці відділ оцифрування наукових фондів був створений 01.01.2023. До того часу оцифровувалися в переважній більшості тільки стародруки (видання до 1850 року). А зараз не вже майже оцифрована 1000 документів.

1.2. Роль оцифрування в доступності до бібліотечних фондів

Якщо говорити про швидкий доступ до різних документів: заяви, накази, розпорядження, книги, то беззаперечно найлегший спосіб це оцифрування документів. Бібліотеки зараз пристосовуються до сучасних реалій, коли багато людей читають, навчаються, шукають інформацію через з електронні версії книжок. Добре чи погано, але вже куди менше людей для написання наукових робіт, виконання практичних/лабораторних, підготовки до семінару йдуть в бібліотеку і замовляють книжки очно чи сидять шукають потрібну інформацію в паперовому варіанті книги.

В часи цифровізації, коли від багатьох потребують зручність та мобільність, бібліотекам теж потрібно рухатися (до спрощенні механізму доступу до повнотекстових документів шляхом оцифрування книг, що знаходяться у фондах бібліотеки) до повнотекстових електронних копій документів, що знаходяться у фондах бібліотек. Адже якщо брати основні задачі роботи бібліотеки, то в першу чергу, це надання інформації користувачам.

Суспільство вже давно відійшло від традиційних бібліотечних послуг, як і у сфері надання інформації, так і в ролі бібліотеки для країни в цілому. Хоча як не дивно дивлячись на статистичні дані середнього віку бібліотечних працівників, чи на кількість молодих спеціалістів в українських бібліотека. Саме зараз хоч і з проблемами, почалося активне створення Цифрових колекцій в бібліотеках. Незважаючи на певні труднощі, бібліотеки активно створюють цифрові колекції. Це є життєво важливим кроком, адже в сучасних реаліях збереження інформації, її доступність та зручність використання є ключовими пріоритетами. Так з розвитком ЕБ, покращується і науково-дослідницька галузь, розвивається цифрова компетентність як співробітників бібліотеки так і користувачів, збільшується значущість і багатозадачність бібліотеки. Адже з появою ЦБ та репозитаріїв пошук потрібної інформації значно спростився/полегшився.

В користувацькому плані можна чітко виділити дві функції документів: перший – читання; другий – наукова робота. Поки що звернемо увагу на другий пункт, вже як мінімум з початку пандемії COVID-19 більшість науковців проводили свої дослідження з дому, бо в розпал епідемії відвідувати публічні місця було заборонено, тому люди користувалися електронними/дистанційними ресурсами бібліотеки. Переваги (а чи є недоліки?) електронних версій документів в тому, що їх можна надсилати, виділяти текст, копіювати тощо, на відміну від літератури, яку ти взяв в

бібліотеці, і яку маєш обов'язково повернути. На відміну від традиційних книжок, документів, електронні пошкодити значно складніше. Переваги оцифрованих документів будуть корисні для трьох груп: Держава, суспільство, бібліотека:

Держава: (можна виділити основні пункти)

1. Збільшення значущості в розвитку цифрових систем в міжнародному співтоваристві **(можна розписати про кожен пункт більш детально)**
2. Розвиток співробітництва з іншими країнами для обміну досвідом, інвестиції від партнерів
3. Зменшення бюрократичної роботи в бібліотечних установах.

Суспільство:

1. Отримання швидкого доступу до оцифрованих повнотекстових документів;
2. Економія часу і зручність пошуку потрібної літератури;

Бібліотека:

1. Покращення міжбібліотечного співтовариства, спільні проєкти (НБУ ім. Ярослава Мудрого та їх проєкт «Культура України»).
2. Збільшення відвідуваності сайту бібліотеки.

Важливим в створенні ЕБ є створення спільної бази даних документів, наприклад НБУВ і НБУ ім. Ярослава Мудрого та її електронна бібліотека «Культура України» до якого входить більше 15 бібліотек України. Також в багатьох бібліотеках знаходиться багато історично-культурної спадщини, важливих історично-культурних документів, і щоб показати це культурне надбання нації українські бібліотеки повинні розвивати напрямок оцифрування. Так для збереження культурної спадщини Світу ЮНЕСКО створено декілька проєктів: «Пам'ять Світу» («Memory of the World», 1992) [2, 9] в 2003 «Хартії про збереження цифрової спадщини» [9].

Так в 2012 на науковій конференції «Пам'ять Світу в епоху цифрових технологій: оцифрування та збереження» (Ванкувер, вересень 2012 року) було ініційовано створення постійно діючої групи проекту PERSIST (Platform to Enhance the Sustainability of the Information Society Transglobally) під егідою UNESCO, IFLA, ICA та інших партнерів задля вирішення глобальних актуальних питань збереження цифрової інформації у відкритому доступі, пов'язаних із стратегіями, технологіями, проблемами вибору та обов'язками [3]. В Україні головними та відповідальними за збереження і надання доступу до оцифрованих фондів бібліотеки є – національні бібліотеки, серед яких НБУВ, НБУ імені Ярослава Мудрого, Національна бібліотека імені Василя Стефаника, ННМБУ. Для початку треба дати визначення трьом основним поняттям про які піде мова: «Електронна бібліотека», «Цифрова бібліотека», «Оцифрування».

Існує безліч визначень цих трьох понять серед яких можна виділити такі:

«Електронна бібліотека» (ЕБ) – інформаційна система, яка складається з впорядкованого фонду електронних ресурсів, каталогу на цей фонд та комплексу апаратно-програмних засобів, що підтримують стабільне функціонування пошукової системи і дають можливість оперативного поповнення, реєстрації, довготривалого зберігання фонду електронної бібліотеки та розподіленого доступу до нього через мережу Інтернет [4].

«Цифрова бібліотека» (ЦБ) – це інтегрована інформаційна система, яка дозволяє створювати, надійно зберігати та ефективно використовувати в процесі бібліотечно-інформаційного обслуговування різноманітні електронні інформаційні ресурси, які локалізовані в самій системі та доступні через мережу Інтернет [10].

«Оцифрування» - це процес перетворення паперових документів у електронний формат [11].

Серед зарубіжних науковців Р. Теннант, характеризує Електронну бібліотеку як:

1) ЕБ – це сукупність електронних ресурсів, організованих на принципах бібліотечної науки, яка включає в себе визначені правила та технології, такі як комплектування, обробку, систематизацію, предметизацію та зберігання. Особливою рисою є створення каталогу та довідково-пошукового апарату.

2) ЕБ – це збірка електронних ресурсів, що організована на основі новітніх технологій, які не відповідають традиційному розумінню бібліотеки [12].

Українські науковці характеризують ЕБ як – найголовнішою метою ЦБ є надання вільного доступу до оцифрованих колекцій бібліотеки. Для цього власне і створюються ЦБ. Проте документи оцифровуються ще і для того щоб зберегти історично-культурну спадщину, програми ЮНЕСКО, які наведені вище доказ тому. Так що можна виділити дві головні мети Цифрових бібліотек: надання вільного доступу до інформації; збереження історико-культурної спадщини.

Ці дві задачі на думку автора Теннанта є основними для чого створюються ЦБ. Саме тому і в Українському бібліотечному колі, за останні роки почали приділяти створенню цифрових колекцій значно більше уваги: організовувати наукові конференції для обговорення проблем з якими може зіштовхнутися бібліотечна спільнота, для обміну інформацією, спілкуватися закордонними бібліотеками. Так за останні 5 років було проведено 20 конференцій різних бібліотек України на тему ЕБ, це показує важливість створення нових можливостей розвитку бібліотеки і розвиток сфери надання послуг бібліотеки. Хоча оцифрування головний інструмент в розповсюдженні літератури з бібліотечних фондів, проте і тут існують проблеми, і саме вони є головним фактором того, що процес оцифрування в Українській бібліотечній

спільноті не такий швидкий. Це комплексна проблема, яку можна поділити на пункти:

1. Професійне. Підготовку кадрового персоналу до роботи над створенням ЕБ.
2. Технічне. Забезпечення всіх потрібних (правильно облаштовані робочі місця/приміщення, сканери, комп'ютери) створені всі умови для роботи над скануванням бібліотечних фондів.
3. Фінансове. Пошук партнерів чи грантів від держави для закупівлі всієї необхідної техніки.
4. Нормативно-правове. Ті норми, правила, закони на які будуть спиратися працівники оцифровуючи документи.

Ці чотири пункти є головними в сповільненні процесу створення ЦБ і скануванні документів. Сам процес від того як отримав книжку/документ на сканування до того як він вже в ЦБ доволі довгий. Перша на що повинен звернути увагу бібліотекар це авторське право, повинно пройти 70 років з дня смерті автора, щоб викласти його працю, у вільний доступ. Якщо автор ще живий потрібно укласти з ним договір, який дозволяє на юридичному рівні публікувати його праці. Саме в цьому в багатьох бібліотек виникають проблеми. Другий етап це сканування, під кожну книгу підбирають оптимальне для неї Третій етап обробка документа в форматі TIF з подальшою конвертацією документа в формат PDF. Четвертий етап опис документа, внесення мета-даних, заповнення всіх рядків. П'ятий і завершальний етап – завантаження документа в ЦБ. З цього складається певний ланцюжок: *договір-сканування-обробка-опис-завантаження* на сайт ЦБ.

Сучасні реалії в яких перебуває бібліотечна галузь в Україні, м'яко кажучи не надто хороша, недостатнє кадрове забезпечення, в рази зменшене фінансування, погане технічне забезпечення бібліотек, змушує бібліотеки шукати нові варіанти роботи.

Оцифрування бібліотечних фондів справа нелегка, але якщо правильно підійти до роботи ЦБ, то можна не витрачаючи дуже багато ресурсів збільшити відвідуваність сайту та ЕБ. Переведення будь-яких документів в цифровий формат дає змогу зберегти документи на десятки років вперед. Культурна спадщина важливий елемент в збереженні історії країни, стародавні документи, літописи, книги, мемуари. Саме робота структурних підрозділів Цифрових бібліотек в бібліотеках України зберігають, надають доступ до різних важливих культурних надбань України. Це допомагає розвиватися суспільству країни: для дітей доступ до дитячої літератури, байок, різних ілюстрацій – розвиває внутрішній світ і уяву, що в свою чергу дає змогу формувати світогляд дитини в колі української культури. Підліткам різноманітна пригодницька, фентезійна, детективи, ромками, і будь-яка інша література, яка прийдеться до смаку підліткам. Науковцям профільна література з теми дослідження. Але тут важливим фактором є не тільки спромогтися створити ЕБ, а й регулярно наповнювати їх. Крок вперед до інтенсивного розвитку ЕБ показує, що є потреба в цьому ресурсі. Навіть мати змогу просто зайти подивитися яка була книговидача, оформлення, шрифт, малюнки в Стародавні роки дуже цікаво. Адже книги в друкованому чи електронному форматі – це розвиток. Розвиток культурний, духовний, інтелектуальний і можливість розширити свій кругозір, мислити нестандартно, шукати нові точки зору і досягати поставленої мети. Для людей бібліотека в традиційному вигляді вже давно стала не цікавою. А ЕБ – це один із можливих інструментів, повернути суспільство до читання.

1.3. Електронні бібліотеки, як фактор розвитку цифровізації України

Рівень цифрового розвитку України доволі гарний, розвиток сфери обслуговування набагато полегшило життя людей. Такі застосунки як Дія,

Київ Цифровий, Helsi. Tabletki.ua вже мабуть є майже на кожному телефоні. Але в бібліотечній і книговидавничій сфері, є знову ж таки комплексна проблема, не зважаючи на це бібліотеки намагаються хоч якось це компенсувати. Давно вже були запроваджені в бібліотеки електронні екскурсії та виставки, та і «Цифрова бібліотека» поняття не нове, але мабуть чи не найважливіше на сьогодні. Створення цифрових копій дає доступ до оригінала книжки з будь-якої точки світу, але для цього спочатку мають бути вирішені такі питання:

1. Підготовлена нормативно-правова база для нормального функціонування ЕБ.
2. Забезпечення співробітників технічним обладнанням для роботи тощо.

Перш за все для роботи будь-чого спочатку має бути опрацьована нормативно-правова база. Закони, накази, порядки, ДСТУ, ISO, запозичені, або самотужки написані методичні рекомендації, шляхом експериментів і перевірок. Має бути прописана мета роботи підрозділу, функції які він виконує.

Другим є забезпечення технічним обладнанням співробітників: закупівля комп'ютерів і сканерів, а крім цього купівля великого серверу, на якому буде зберігатися дані.

Третє це російськомовні видання, яких у фондах бібліотеки ще багато, Проблема ця вкоренилась в українську книговидачу ще дуже давно – це наслідок нещадної політики російської імперії проти всього українського, в тому числі і книговидавничча сфера. Заборона книговидання українською мовою почалася ще в XVII ст (1600 роки), 1620 Філарет проголосив анафему на книги латинською мовою. 1627 рік – виданий наказ спалити всі примірники "Учительного Євангелія" Кирила Ставровецького. 1636 рік закриття Острозької Академії 1667 Андрусівська угода. XVII століття стало ще

болючіше для української мови та книговидання 1709 рік цензура і скорочення студентів в Києво-Могилянській академії. потім було ціленаправлене і систематичне пригнічення Української мови Цифрова трансформація бібліотек є не тільки основоположним чинником, в контексті розвитку бібліотеки, а і важливим етапом зміни підходів і процесів роботи для працівників.

Проблема бібліотек не тільки в не достатньому фінансуванні, а не достатньому кадровому забезпеченні молодими спеціалістами. Саме робота з новими інструментами розвиває, а найголовніше змінює ставлення до нових речей, у бібліотекарів старої генерації. Важливим аспектом для кращого розуміння важливості застосування нового, є показ готового результату і профіту, який установа отримала. Для популярності і гарної роботи ЦБ, окрім само собою оцифрування, можна виділити ще чотири пункти:

- 1) оформлення сайту ЦБ, зручні фільтри і пошук;
- 2) опис, для хорошого пошуку книжок в інтернеті;
- 3) програмне забезпечення;
- 4) актуальність літератури.

Ці чотири пункти є фундаментальними для гарної роботи ЦБ.

Якщо екстраполювати ці слова в контекст бібліотеки, то можна сказати, що різниця між інструментами менеджменту, маркетингу, штучного інтелекту. і розумінням їх використання досить велика. Зумовлена багатьма факторами, найважливіший із яких є недостатнє кадрове забезпечення бібліотек молодими фахівцями. Навіть з доволі обмеженим бюджетом, можна рухатися вперед, проходячи різноманітні безкоштовні онлайн-курси з вище перелічених тем, таким чином точково змінювати систему в різних галузях бібліотеки.

Якщо ж не обдуманно і поспішно змінювати всю систему бібліотеки зіштовхнуться з шаленим опором з боку старшого покоління. Тут можна

побудувати ланцюжок: дія-тестування-результат-впровадження. За такою схемою в деяких місцях будуть відбуватися зміни якщо говорити про бібліотеки, то в переважній більшості будь-які зміни з використанням нових підходів та інструментів – це на краще. В сучасних реаліях бібліотек, коли фінансування, кадрове забезпечення – не найкраще – найкращим варіантом є точкове вдосконалення. Систему можна змінювати маючи дві найважливіших речі:

1. Нова команда, яка закриває всі процеси в роботі бібліотек
2. Виділений бюджет, щоб повинати впроваджувати все і зразу.

А із залученням в процеси роботи безоплатних курсів, тренінгів, гайдів, тестів роботу бібліотеки можна покращити не тільки в питанні функціонування цифрової бібліотеки, а й вдосконалити всі відділи в бібліотеці. Як мінімум дві платформи для цього є – ДІЯ. Освіта [51] й Prometheus [52].

Тому і без великих грошей бібліотека може бути важливою складовою інформаційно-суспільного життя громадян.

Провівши опитування людей, можна дійти висновку, що в плані читання (додаток А 2) друкований формат книги і електронний формат ділять між собою рівну кількість. Але це в плані читання, в контексті наукової роботи і без дослідження зрозуміло, що перевага буде на боці електронного формату. Бо друковану форму літератури в більшості випадків обирають через тактильний дотик. З науковою літературою все зовсім по іншому її перший раз читають а потім роблять нотатки, позначки, що в електронному форматі робиться швидше, дивлячись на те що в книжках виданих бібліотекою нічого писати не можна. Ще перевага е-формату в тому що можна ввімкнути швидкий пошук і знайти потрібну інформацію за ключовими словами. Наукова література може бути не тільки в книжках, а й ще в монографіях, дисертаціях, посібниках, словниках, які щоб отримати треба інколи чекати багато часу.

Наступною перевагою є змога безліч разів використовувати е-формат документи, тоді як паперовий варіант, тобі видають на певний термін часу, із сплавом якого ти повинен будеш повернути книгу назад в бібліотеку, якщо ж цього не зробиш, то буде нараховуватися пеня за кожен день, коли книжка ще не повернута. Може бути і таке що ти взяв книгу написав частину потім повернув її, а через певний період часу вона тобі знову потрібна. Тому, відділи оцифрування, цифрові бібліотеки чи не єдиний актуальний підрозділ дивлячись на всі проблеми з якими зіштовхнулися бібліотеки в наш час. Актуальність е-бібліотек хоч можна з прогнозувати, створити цифрову копію, яка збережеться на роки.

В той же час щоб розвивати бібліотечну галузь, треба змінювати парадигму бачення не тільки відвідувачів, а в першу чергу самих бібліотекарів. Вони повинні проявити бажання до вивчення чогось нового, що піде на благо бібліотеки.

Підсумовуючи, можна сказати, що два ключових напрямки розвитку бібліотеки це соціально-комунікаційна модель та інформаційна модель. Створюючи та розвиваючи електронні бібліотеки, розвивається не тільки бібліотека, а цифрова галузь в Україні загалом. Цифрові копії документів знаходяться на локальних дисках, хмарних сховищах, серверах. Їх набагато легше зберігати накопичуючи доказову базу, зберігаючи всі державно важливі документи в різних установах. Не важливо, як називається «Електронна бібліотека», «Цифрова бібліотека», «Цифровий архів» функції у них одні ті ж самі. В час, коли з цим можуть виникнути проблеми дивлячись на політичну ситуацію в США, ми самі повинні вдосконалювати роботу в цьому напрямі. Бібліотеки можуть взяти, збереження культурної спадщини, і вона може бути не тільки українська, вони по факту цим і займаються. Проте, на роботу з такими книжками, документами треба відповідне технічне забезпечення.

Розвиток будь-якої галузі бібліотеки перше що повинен зробити це побудувати комунікаційну стратегію, вона повинна початися ще до реалізації проєкту. Перше що повинно бути це документ в якому прописані мета, ціль, візія, другим пошук фінансування, третім донесення інформації до відвідувачів і співробітників. Створення ЦБ може стати саме такою галуззю, яка піде на користь і суспільству і бібліотеці.

Висновки до першого розділу

В першому розділі було розглянуто передумови, які сприяли створенню перших е-бібліотеки, висвітлено, яку ідею вкладав Гутенберг в свій проєкт, хто йому допомагав, користь для людей і світу загалом від використання цифрових бібліотек. Також прописано з яким проблемами зіштовхнулися українські бібліотеки, які розвивають напрямом електронних бібліотек:

1. Брак коштів
2. Недостатнє кадрове забезпечення
3. Погане технічне обладнання

Досліджено перспективи впровадження в Україні і з якими проблемами вітчизняні бібліотеки можуть зіштовхнутися. Проаналізовано нормативно-правову базу в якій працюють цифрові бібліотеки. Розглянуто переваги електронних документів, як в контексті використання людиною, так і світовому, збереження культурної спадщини та документів, які можуть бути знищені.

Охарактеризовані основні поняття: “Цифрова бібліотека”, “Електронна бібліотека”, проведено соціальне опитування. Крім цього чітко викладені шляхи вдосконалення функціонування бібліотеки з обмеженими фінансовими можливостями. Підсумовуючи, можна сказати, що навіть при всіх складних умовах, які стають на шляху бібліотеки, вони чітко йдуть вперед розвиваючи не тільки бібліотеку, а й інформаційну галузь загалом в країні.

РОЗДІЛ II. ОЦИФРУВАННЯ В НАЦІОНАЛЬНИХ БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ДОСВІД УСТАНОВ.

2.1. Національна Наукова медична бібліотека

Перша за все треба сказати, що які б часи не були бібліотека буде мати своє коло постійних відвідувачів. Люди, які можливо відвідують бібліотеку поколіннями серед таких і три бібліотеки про які піде мова. Національна наукова медична бібліотека є провідним джерелом медичної літератури в Україні фонди бібліотеки налічують більше 1 млн одиниць книжок, журналів, атласів тощо. ННМБУ є історичною будівлею родини Терещенків, на базі їх помешкання будівлю була перекваліфікована в бібліотеку. У 1917 році після революції багато маєтків тогочасних аристократів було націоналізовано, не виключенням був маєток родини Терещенків, спочатку будівлю використовували для різноманітних державних потреб, але згодом там почала розташовуватися бібліотека.

Офіційно бібліотека була заснована 1919 року як частина системи медичних установ. Це був період становлення медичної науки в Україні після Жовтневої революції, і бібліотека мала на меті забезпечити медичних працівників та студентів медичних навчальних закладів необхідною науковою та методичною літературою. У період 1930-х років, після створення Української радянської соціалістичної республіки, бібліотека значно розширила свої фонди. Вона стала важливим інформаційним центром для медичних працівників, учених і студентів, надаючи доступ до наукових праць, медичних журналів і підручників.

НКОЗ УССРС 6 листопада, 1931 року видав наказ №128а, в якому, зокрема, відзначалось "Утворена протягом XIII років радянської медицини, широка мережа наукових навчальних і практичних медустанов УСРР, конче потребують міцної науково-літературної бази". І далі засновано Київську,

Дніпровську державні медичні бібліотеки. Цього ж числа вважається за відкрити і Одеська медична бібліотека, яка змінила свою назву з краєзнавчої на державну.

Проте, незважаючи що наказом передбачалося створення на базі медінститутів бібліотечних осередків, їх керівники не квапився виконувати ці рішення. Лише навесні 1931 року за клопотанням крайового відділу охорони здоров'я бібліотеці виділили невелике приміщення в Будинку вчених, що по вулиці Васильківська 45, де розмістився початковий фонд бібліотеки 1500, і штат з двох працівників. Першим директором бібліотеки було призначено Когана В. М. (1930-1932)

У перші роки своєї роботи бібліотека обслуговувала не більше 200 відвідувачів, а вже в 1934 році бібліотека переїхала в приміщення університетської бібліотеки, що дало змогу збільшити фонди бібліотеки.

ННМБУ є однією з найстаріших та найбільших медичних бібліотек в Україні, що має великий історичний та культурний спадок у сфері медицини та науки. Її історія тісно пов'язана з розвитком медичної науки та освіти в Україні.

У 1950-х роках бібліотека перейшла під керівництво Міністерства охорони здоров'я УРСР, що дозволило їй отримати державне фінансування для розширення фондів та покращення інфраструктури. Бібліотека також активно взаємодіяла з іншими науковими установами та бібліотеками, зокрема через міжнародні зв'язки з медичними бібліотеками СРСР і за кордоном.

Після здобуття Україною незалежності в 1991 році Національна наукова медична бібліотека України отримала статус національної та почала більш активно інтегруватися в міжнародну наукову та медичну спільноту. У цей період бібліотека здійснила ряд реформ, спрямованих на модернізацію своїх процесів та послуг. Зокрема, були впроваджені нові технології з обробки та зберігання інформації, створено електронні каталоги.

У 2000-х роках ННМБУ стала важливим центром медичної інформації в Україні, що надавав доступ до баз даних, електронних ресурсів і міжнародних наукових журналів. Бібліотека активно працює над створенням електронних ресурсів, що допомагають медичним працівникам і студентам бути в курсі останніх досягнень у галузі медицини та здоров'я.

На сьогоднішній день ННМБУ є важливим науковим, інформаційним і культурним осередком, який обслуговує не тільки медичних працівників і студентів, але й широкий загал. Відбуваються різноманітні заходи, конференції й семінари. Бібліотека має в своєму розпорядженні понад 2 мільйони одиниць збережених документів, серед яких рідкісні видання, наукові журнали, підручники та монографії, а також колекції, присвячені медичній історії України.

Сьогодні ННМБУ активно співпрацює з міжнародними організаціями та науковими установами, підтримуючи обмін інформацією, знаннями і досвідом. Вона також продовжує розвиватися в напрямку цифровізації та інновацій, включаючи створення цифрових бібліотек, електронних архівів і доступу до міжнародних баз даних.

ННМБУ є провідною науково-навчальною установою в питанні забезпечення населення навчальною літературою, посібників, атласів, методичних рекомендацій, книг та іншими джерелами. І як показують практичні спостереження та соціологічні дослідження сучасна молодь все ж таки надає перевагу електронному доступу до документів.

Метою діяльності ННМБУ стало створення сучасної системи для довготривалого збереження цифрових копій друкованих наукових ресурсів і забезпечення відкритого доступу до них через інтернет. Ключові напрями роботи охоплювали оцифрування унікальних наукових фондів, розширення Цифрового архіву та підвищення доступності матеріалів для користувачів, впровадження інноваційних підходів для оптимізації процесів, а також

гарантування інформаційної безпеки в умовах воєнного стану. Тож до розробки концепції долучилися фахівці Ю. В. Шкода, Д. О. Шаповалов, Є С. Шейкін

Відділ оцифрування при організації робочого процесу керується переліком законів, норм, методичних рекомендацій, а саме: Закон України про авторське право, Закон України про бібліотеки і бібліотечну справу, Закон України про інформацію. Також завідувачем відділу Т.Г. Кривіч спільно з працівниками відділу було розроблено норми та положення на основі чинних нормативних документів. Крім цього ведеться облік всіх документів, що проходять процес оцифрування.

Але у зв'язку з тим що відділ тоді був недавно створений, технічне забезпечення не відповідає стандартам в яких повинна відбуватися робота згідно з правилами, які розробила Національна електронна бібліотека України (НЕБУ) і на той час нормативно-правова база в питанні оцифрування була не настільки розроблена, бібліотека певний час діяла не за міжнародними стандартами. А тепер проаналізувавши всі помилки, зробивши певні висновки, провівши практичний аналіз, бібліотека рухається в правильному напрямку.

Робочий процес у відділі можна поділити на п'ять стадій:

1. Підбір книг для оцифрування.
2. Оцифрування.
3. Редагування.
4. Написання метаданих до документа.
5. Завантаження на сайт ЦА.

Першим етапом в роботі цифрового архіву є добір літератури, яка буде оцифрована. Він проводиться завідувачем відділу (Д. О. Шаповалов), щоб діяти в межах нормативної бази, зокрема закону про авторське право, до етапу сканування відбувається етап відбору літератури. На сьогоднішній день бібліотекам важливо бути актуальними і давати відповіді на нагальні питання,

щоб цьому відповідати завідувачем відділу проводиться кропітка робота з автором книги щодо дозволу розміщувати повний текст в ЦА. За законом про авторське право повнотекстовий матеріал можна розміщувати у вільний доступ тільки за згодою автора, або після сімдесяти років після його смерті (Закон України про авторське право і суміжні права).

Другим етапом є сканування, процес, на який впливає багато факторів, і для якого треба багато професійного обладнання: лампи, навіс, світловідбивачі, антиблікове скло. Також на сканування впливає тип книжки, нова література чи стародрук, стародруком вважається літературний твір написаний до 1830 року. Залежно від цих факторів визначається на якому сканері буде відбуватися оцифрування. У більшості випадків сканування відбувається на сканер CZUR. Час сканування залежить від типу книжки тверда обкладинка, або м'яка обкладинка, коли тверда обкладинка, час сканування 1 сторінка – 10 секунд, коли м'яка обкладинка час збільшується до 45 секунд - 1 хвилини, є ще книжки в яких твердий, зшитий корінець час сканування таких книжок теж коливається, в більшості випадків це стається на середині сканування книжок. Сторінки книжки скануються у форматі JPEG файл найвищої якості/400 DPI. У середньому сканування займає 250 с/1 година.

Другий етап після сканування - це обробка і редагування зображення, відсканований матеріал з JPEG формату конвертувати у PDF формат і обробляється в програмі FastStone Image Viewer коли книжка сканується на сканер CZUR. Цей етап можна поділити на стадії (обрізка-вирівнювання тексту-налаштування рівнів (за потреби), налаштування рівнів застосовується при обробці нових (за часом випуску) книжок, до стародруків, або жовтих книжок ця функція не застосовується) за потреби додатково використовуються такі програми як Photoshop Online, FastStone Image Viewer, це перший варіант редагування. При використанні другого варіанту

редагування, коли книжка сканується на планшетному сканері (Plustek optibook), то книжка у форматі TIFF (Tagged Image File Format) копіюється у програму Photoshop Online і редагується там за цією методикою. Основною програмою для обробки відсканованого матеріалу є програма FastStone Image Viewer, але за потреби використовується Photoshop Online.

Детальніше треба зупинитися на роботі зі стародруками, вони є дуже старовинними (до 1830 року) книгами. У фондах бібліотеки зберігається близько 400 стародруків,(додаток А) з них вже 108 оцифровано в середньому на один стародрук може витрачається 2 тижня. Такий доволі великий термін часу зумовлений специфікою книги. Розмір книги, щільність сторінок, твердість корінця. Це все впливає на швидкість сканування. Всього в розпорядженні відділу п'ять сканерів, тільки два найбільш зручні для сканування книжок.

Також крім двох вищезазначених оцифрування проводиться на сканері Canon Scan LIDE 400, хоча цей сканер не зовсім призначений для сканування книг, налаштувавши і оптимізувавши його сканування на ньому відбувається згідно всіх норм і правил. Швидкість сканування приблизно 100 с/1 година, але подальше редагування в програмі FastStone Image Viewer значно легше. Зберігання майстер копії відбувається за допомогою програми IJ Scan Utility, там обирається налаштування формату сканування (JPG, TIFF, PDF).

Після етапу редагування відбувається етап перевірки, де редактор перевіряє виконану роботу за пунктами: рівність розміру сторінки, чіткість тексту, читабельність, якщо робота проходить перевірку за цими пунктами, то прямує до наступного етапу, у протилежному випадку відправляється на доопрацювання.

Четвертий етап написання метаданих, обрання до якої колекції відноситься книга, заповнення полів: Назва, Опис, Ключові слова, Імена, Видавець тощо.(Додаток Б1, Б2)

П'ятим фінальним етапом є завантаження вже готового PDF файлу на сайт Цифрового архіву. Всі видання, які знаходяться в ЦА розподілені за колекціями, кожна з яких відповідає певній тематиці, та хронологічному періоду. Це зроблено для зручності читачів. Всього ЦА налічує 15 колекцій, кожна з яких регулярно наповнюється електронною копією примірника.

Такий імпровізований мобільний застосунок дасть змогу пришвидшити доступ до ЦА бібліотеки. Підвищить відвідуваність і виключить не потрібні дії. В час, коли люди в першу чергу дивляться на легкодоступність джерел інформації, такі маніпуляції з ресурсами бібліотеки будуть гарним рішенням. Цю процедуру можна провести на будь-якому телефоні на якому є Google Chrome - версія для Android, Safari - версія для IOS.

Зараз всі установи повинні орієнтуватися на споживачів, і саме такі дії називають клієнтоорієнтуванням, що є дуже важливим у сфері роботи з людьми і надання послуг. Швидкий доступ до потрібної і важливої інформації - ключова задача всіх ЕБ в Україні і світі.

Також зараз в бібліотеці ведуться роботи над створенням Landing page. Landing page – окрема веб-сторінка, спеціально розроблена для маркетингових або рекламних кампаній [13]. Це інструмент маркетингу, який застосовують для просування своєї продукції та інформування споживачів. Для того щоб кількість користувачів збільшувалася, автори самі писали про можливу співпрацю, для цього треба дві речі: реклама і гарна про інформованість. Коли створюється новий продукт до нього відразу розробляється рекламна кампанія це аксіома. Більшість бібліотек також проводять рекламну компанію, анонс різноманітних заходів, семінарів, тренінгів, але через брак професійних навичок в ІТ сфері, недостатнє кадрове забезпечення, в цьому аспекті бібліотеки дещо відстають.

2.2. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого

Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого – одна з головних книгозбірень країни, розташована в Києві. Це всеукраїнський науково-інформаційний і культурний центр, який виконує роль депозитарію документів, центру бібліотечно-інформаційного обслуговування, а також збереження національної спадщини. Заснована в 1866 році як Публічна бібліотека міста Києва. Потім мала назву Парламентська бібліотека України. В 2014 була названа на честь великого князя Ярослава Мудрого. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. Фонди бібліотеки налічують 5 млн документів: книги, журнали, фотодокументи, стародруки, видання іноземними мовами та ще багато іншого зберігається у фондах бібліотеки. Для розширення спектру послуг, які надає бібліотека у 2011 році було створено проєкт “Культура України” Електронна бібліотека, яким опікується відділ “Електронної бібліотеки”, який в свою чергу є структурним підрозділом самої бібліотеки.

Поповнення фонду ЕБ відбувається шляхом:

- оцифровування друкованих видань із фонду Національної бібліотеки ім. Ярослава Мудрого;
- отримання із зовнішніх джерел електронних копій друкованих видань, що не охороняються авторським правом, та на які закінчився строк охорони авторського права;
- отримання електронних документів від авторів за договором на право використання об’єкта авторських прав;
- переведення в електронну форму сучасних друкованих видань із фонду Національної бібліотеки ім. Ярослава Мудрого з дозволу авторів за договором на право використання об’єкта авторських прав [14].

На 16.04.2025 електронні фонди цифрової бібліотеки налічують 14 108 документів. Серед яких різні види книг, журналів, листівок, плакатів на тему України. Цей проєкт був створений для збереження і популяризації української культури. Літературні твори наших поетів, філософські трактати, притчі, тексти філософів, мистецькі тексти на тему живопису, музики, театру, музеїв. Краєзнавчі видання про різні міста України як і минулого, так і сьогодення, історичні повісті. На сайті “Культура України” є чотири колекції:

1. Культурологія.
2. Мистецтво.
3. Етнографія.
4. Заклади культури.

Культурологія досліджує загальні питання розвитку культури, її вплив на суспільство, розвиток різних течій культури. Також в цьому розділі згадано про важливих історичних постатей в культурі України. Розділ Культурології включає в себе ще 14 підрозділів, які досліджуючи питання культурології в різних вузькопрофільних напрямках.

Мистецтво - висвітлено мистецтво загалом, а також в різних його проявах, таких як: архітектура, образотворче мистецтво, архітектура, кіномистецтво, театральне мистецтво, танець, цирк, Український модернізм.

Етнографія - містить документи про народи, які проживали на території України, духовну культуру Українського народу, матеріальну культуру, краєзнавство і загальну етнографію.

Заклади культури налічують 6 тем: Архіви, бібліотеки, культурно-мистецькі освітні установи, музеї, центри за кордоном, фонди асоціацій, які в свою чергу розгалуженні на вузьконаправлені теми.

Крім цього також є традиційний каталог в якому знаходяться вже всі теми про культуру України. Це є гарним прикладом добре створеної електронної бібліотеки, яка популяризує українську культуру в маси,

допомагає студентам, науковцям і всі охочим з навчанням, або дослідженнями. Статистика відвідувань сайту електронної бібліотеки “Культура України” показує важливість і корисність електронних бібліотек, які створені для людей і мають на меті дати доступ до першоджерела і повнотекстових документів. Сам процес над оцифруванням фондів бібліотеки відбувається також згідно чинного законодавства України.

У процесі формування фонду ЕБ та доступу до неї користувачам враховується наступне:

- Національна парламентська бібліотека України є базовим закладом у процесі створення та забезпечення функціонування ЕБ;

- переведенню в електронну форму підлягають об’єкти, які не охороняються авторським правом, на які закінчився строк охорони авторського права та на які поширюється дія нормативно-правових актів із питань авторського права та суміжних прав (у разі надання відповідного дозволу автором або особою, яка володіє авторськими правами); -запозичення електронних документів, вироблених іншими особами або організаціями, здійснюється на договірній основі з дотриманням норм чинного законодавства та з урахуванням взаємних інтересів [14].

Технічне забезпечення сканерами для оцифрування одне з найкращих в Україні, крім звичайних планшетних сканерів, бібліотека також має два великих сканери Omniscan zeutschel os c2 та Atiz bookmark II, вони дають змогу оцифровувати великомасштабні документи формату A0, A1, A2.



Omniscan zeutschelos c2 – цей сканер дає змогу сканувати великі широкомасштабні документи: газети, атласи, карти з мінімальним контактом з самим документом, що унеможлиблює псування документа, дає змогу швидко і якісно проводити процес сканування.



Другим великим сканером є Atiz bookmark II, він призначений для сканування звичайних книжок, також великих газет. Відвідавши

бібліотеку імені Ярослава Мудрого, на власні очі побачив процес роботи відділу, тонкощі роботи з цими сканерами. (Додатки B1, B2, B3)

Електронна бібліотека “Культура України” використовує такі формати зображень і документів: PDF, TXT, TIFF, JPEG, для посилань використовується HTML формат. Також бібліотека співпрацює з багатьма установами: бібліотеками, видавництвами і науковими установами, крім них також є перелік авторів з якими підписана співпраця. Всього в проєкті приймають участь 119 учасників. Загалом проєкт ЕБ “Культура України” проводить гарну роботу для збереження культурної спадщини. Також треба сказати про роботу відділу реставрації ціннісних видань без якого робота зі стародруками була б куди важча ніж вона є після реставрації сильно пошкоджених книг. Коли постало питання розширення ЕБ, постало питання про «Відкриту Електронну Бібліотеку».

Крім ЕБ “Культура України” бібліотека імені Ярослава Мудрого також має «Відкриту Електронну Бібліотеку», вона вже більш розгалужена щодо тематики. Має дев’ять колекцій:

1. Довідкові видання.
2. Філософія. Психологія.
3. Релігія. Теологія.
4. Суспільні науки.
5. Математика. Природничі науки.
6. Прикладні науки. Медицина. Техніка.
7. Мистецтво. Ігри. Спорт.
8. Мовознавство. Література.
9. Географія. Біографія. Історія.

В цих колекціях вже зібрані загальні теми, які мають на меті загальний розвиток суспільства. Електронний фонд оцифрованих видань налічує 3227

документів. Опікується цією електронною бібліотекою відділ електронної бібліотеки.

2.3. Проблеми розвитку бібліотек в Україні та шляхи їх подолання

Аналіз двох Національних бібліотек України і міжособистісне спілкування з колегами показав, що зараз є два шляхи розвитку електронних бібліотек:

1. Гранти. Програми розвитку. Безкоштовні курси підвищення кваліфікації.
2. На власному ентузіазмі щось змінювати.

Перший випадок для якого треба команда яка спеціалізується на грантах, але він доволі дієвий, бібліотека Ярослава Мудрого цьому приклад. За допомогою виграних грантів, вони змогли обзавестися технічним забезпеченням, яке дає змогу полегшити процес сканування. Загалом, будь-якій не прибутковій установі треба мати відділ, який спеціалізується на роботі з грантовими програмами, і особливо бібліотекам. Дивлячись, що прихід генерації бібліотечних працівників до бібліотек був доволі давно, їм треба пояснювати, що курси підвищення кваліфікації є обов'язковим елементом роботи бібліотекаря. Також до цього пункту можна включити Меморандуми про співпрацю, який включає співпрацю двох установ на рівних правах для розвитку своїх установ та бібліотечної галузі загалом. Безоплатні курси підвищення кваліфікації, можуть бути пройдені окремим співробітником за власним бажанням, так і комплексно всім відділом, або бібліотекою дивлячись на характер тренінгу.

Структура бібліотеки складається з багатьох відділів, і таке точкове, або комплексне покращення роботи, піде тільки на користь. Вище запропоновані ресурси гарно підходять для вдосконалення або набуття хоча б базових аспектів нових підходів в роботі.

Підвищення навичок роботи для бібліотекарів, крім особистого розвитку ще має значення в попиті на роботу, щоб залишитися установі важливою складовою не тільки інформаційного і культурного поля, а й в цілому

підвищувати статус роботи бібліотекаря, треба мультизадачність, терпіння, уміння підлаштовуватися під обставини і мотивацію.

Через занепад бібліотечної галузі в цілому, на яке вплинуло багато факторів, це і стара парадигма бачення ролі бібліотеки в суспільстві, і недостатнє кадрове забезпечення, і погане технічне обладнання, це все показало, що рівень попиту на бібліотеки, як культурно-інформаційну знизився, що і спричинило зменшення фінансування. Навчання в університеті на спеціальності "029 Інформаційна бібліотечна та архівна справа", зараз стало набагато різноманітнішим, зараз на жаль через повномасштабне вторгнення воно не таке насичене, але якщо подивитися на програму в 2005 році і зараз, вони будуть кардинально відрізнятися між собою. З одного боку це добре, бо теорію з елементами практики студент отримує в університеті, важливо також наголосити на прагненні студента до самоосвіти за напрямом спочатку навчання, а в подальшому роботи. Університет + самоосвіта дадуть гарну базу на роботі. А з іншого боку ця різноманітність в навчанні пов'язана з тим, щоб в майбутньому не йти працювати в бібліотеку. Загалом безплатні онлайн курси, тренінги, семінари, лекції є гарним розвитком бібліотечного фахівця.

Другим пунктом написано працювати на власному ентузіазмі. Ця проблема в більшості випадків проявляється на початку роботи. Але так працювати довго не можна в подальшому це призведе до вигорання, яке буде відображатися на фізичному і психологічному стані людини, що призведе до погіршення продуктивності на роботі, напружених відносин всередині колективу, невдачі на роботі, людина автоматично буде переносити додому, що погіршить і відносини з членами родини, друзями і викличе безліч побічних проблем. На початку роботи може викликатися багатою кількістю факторів, але деякі з них найголовніші: якщо співробітник новий, то це може бути погана адаптація в колективі, або неприйняття колективом, завищені сподівання від роботи.

Також важливим фактором є характер самої людини. Він є основоположним у всьому і робота не є виключенням. Люди будують робочі відносини виходячи з особливостей характеру людини. Виділяють декілька етапів, першим із яких є специфіка роботи в колективі. Дивлячись на те що професія бібліотекар в переважній більшості як прийнято вважати - жіноча професія, то і відповідно в бібліотеках переважають жіночі колективи, інколи трапляються змішані. І чоловіку манеру поведінки треба змінювати. Також прийнято вважати, що жінками працюється краще в жіночому колективі і навпаки, проте така категоричність є помилковою. Виходячи з власного досвіду можна сказати, що змішані колективи є оптимальним варіантом на будь-якій роботі.

У колективі важливо забезпечити наявність як раціональності та рішучості, що традиційно більш притаманні чоловікам, так і м'якості та емпатійності, які вважаються більш характерними для жінок, адже обидва ці аспекти є необхідними для ефективної взаємодії та прийняття зважених рішень. І у вирішенні важливих питань є варіативність різних думок і точок зору. Другим етапом є вже особисте ставлення до роботи, яке не може бути відірваним від фінансової винагороди за виконану роботу. Ще дуже давно Конфуцій сказав “Знайди собі роботу до душі, тоді тобі не доведеться працювати жодного дня у житті” [15].

Хоча слова Конфуція правдиві. Але дивлячись на ситуацію з трудовою зайнятістю в Україні, ситуація інша. За дослідженням, яке було проведено в січні 2022 року, аналітиками кадрового порталу ggs.ua опитування в якому взяло участь 558 людей показало, що задоволених своєю роботою чоловіків – 51%, не задоволених – 41, серед жінок незадоволених – 48%, задоволених – 47%.

Щодо ситуації в бібліотечній галузі ситуація наступна спираючись на результати дослідження. Яке було проведено нами також було проведено

опитування в бібліотечній спільноті. Метою, якого було дізнатися думку респондентів про їх роботу в бібліотеці. За основу якого було взято чотири найвагоміших питання:

1. Заробітна плата.
2. Колектив.
3. Графік роботи.
4. Технічне забезпечення робочого місця.

Побудова питання була, “Що Вам подобається” в роботі і “Що Вам Не подобається” Найочевидніше більшості людям не подобається заробітна плата. Вслід за нею в категорії “Не подобається” розташовувалося “Технічне забезпечення робочого місця”, що в контексті питання трактується як “Недостатнє забезпечення робочого місця”. Із позитивного виділяється “Колектив” і “Графік роботи” Із цього можна зробити висновок, що робота в бібліотеці малооплачувана, але за рахунок доброзичливої атмосфери в середині колективу цей негативний чинник, хоть трішки, але нівелюється.

Дослідження закордонних вчених показало, що більшість бібліотекарів задоволені своєю роботою. Так американський вчений Дж. Мартін дослідив рівень задоволеності роботою/и в бібліотеці. Опитування складається з 36 запитань про сприйняття учасниками своєї роботи та організації. Респонденти відповідають за шкалою від 1 до 6 балів від "абсолютно не згоден" до "згоден" [16]. Опитування було проведено 2019 з березня по квітень місяць. Воно показало наступні результати.

Виходячи з результатів опитування на 2019 працівники бібліотек були задоволені власною роботою.

Одним із найважливіших, є технічне забезпечення, яке буквально в рази може полегшити роботу. Будь то сканери для сканування, різні програми для презентацій чи обробки фото/відео, обладнання покращення умов праці підбирається виходячи зі специфіки роботи бібліотекарів. Спираючись на

результати проведеного автором дослідження, можна сказати, що більшість опитаних респондентів не задоволенні "Технічним забезпеченням робочого місця". Тому вирішивши цю проблему хоч би частково, емоційний стан співробітників стане куди спокійнішим і врівноваженим. Тому виходячи з вищезазначеного, можна сказати, що комунікація між керівником і підлеглим повинна бути чітко унормована, толерантна і робота підопічним повинна даватися під стать технічному забезпеченню робочого місця.

Всі три аспекти вже були розглянуті, залишився останній, найважливіший пункт, будь-якої роботи - заробітна плата. Якщо три попередніх аспекти, були можливості щось покращити власними силами. Всі чотири процеси між собою пов'язані. Ця проблема в галузі вже існує давно. Щоб реально були вагомі зміни в галузі треба щоб держава побачила, що бібліотеки корисні, і користуються популярністю серед громадян. Раніше вимоги до бібліотекарів були інші, не було так багато технологій. Тому і процес навчання на спеціальності "029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа" змінився, бо вимоги змінилися.

Зараз молоді фахівці, що приходять в галузь краще розуміються на роботі з комп'ютером, знають сучасні тренди, та в цілому більш мотивовані до роботи. Вони приносять до бібліотеки щось нове, готові навчатися і навчити. Зараз доступно безліч безкоштовних онлайн ресурсів на яких можна вдосконалити свої навички роботи бібліотекаря, незалежно від посади. Головне не загасити цей запал в очах у молодих фахівців, фахівцям старшого не боятися навчатися чомусь новому, з першої спроби не може не вийти, воно і зрозуміло чому, але в питаннях навчання, освоєння чогось нового, найголовнішим є наполегливість. Комунікація, побудова відносин в колективі, і починається з таких моментів. Зазвичай вважають, що бібліотеки це доволі консервативні установи, і частково ця думка правдива, пов'язано це з різними факторами, але найголовніший - різниця у віці. Бібліотека установа публічна,

яка охоплює всі вікові категорії населення, і всі прошарки суспільства. В першу чергу це повинно бути місце взаєморозуміння, толерантності, та допомоги, а не пригнічення, цькування і нерозуміння. Це стосується і відвідувачів і співробітників. Підняття статусу роботи бібліотекаря і самої бібліотеки репутаційними методами, сприятиме розвитку і фінансових чинників.

Є різні методи вдосконалення толерантної поведінки для дітей та підлітків, це в першу чергу виховання батьками повчальна література, школа. З людьми старшого віку інша ситуація, вони вже свідомі, дорослі особистості чийі переконання доволі важко змінити. В більшості випадків конфлікт між молоддю і людьми старшого віку починається на виховання й цькування за зовнішній вигляд, мовляв “В наш час так не одягалися”. Хоча це висловлювання доволі спірне, можливо і одягалися, просто ці люди цього не бачили. І це висловлювання “В наш час” яке є популярним серед старшого покоління говориться з метою принизити сучасне покоління молоді. Можна не погоджуватися з думкою, але при цьому не принижувати гідність людини, виключенням може бути екзистенційне питання загрози національній безпеці України. І це також питання вдосконалення іміджу роботи бібліотекаря. Всі ці проблеми взаємопов'язані. Зарплата=імідж=технічне забезпечення.

Колектив і графік роботи в бібліотеці важливий, але ці три аспекти є фундаментальними в питанні розвитку бібліотечної галузі.

Питання підвищення заробітної плати бібліотекарів, є актуальним і важливим для фахівців і сьогодні тому було створено петицію, “Про перегляд заробітної плати для бібліотекарів України” [17].

І в сучасних реаліях заробітної плати бібліотекаря дійсно не вистачає навіть на закриття мінімальних потреб. Тому підсумовуючи, можна сказати, що зарплата – ключовий показник попиту на роботу. Скільки завгодно можна працювати на мотивації, любові до справи якою займаєшся, чи будь-яких

внутрішніх стимулах, який би добрий не був колектив. Головним аргументом завжди була, є, і буде заробітна плата. Так вже влаштований світ, в якому матеріальні цінності перевищують духовні. Жити за щось потрібно.

Проблеми і шляхи подолання бібліотечної галузі на особистому (власна мотивація, заробітна плата) і міжособистісному (колектив і комунікація з керівництвом) рівнях ми дослідили, і побічно торкнулися питання технічного забезпечення, яке теж є дуже важливим чинником. Але воно вже більше відноситься до питання рівнем вище, яке вже покладено на плечі установи. І гарним рішенням на нашу думку є покращення роботи в напрямку співпраці з закордонними партнерами, грантова діяльність. Грантова допомога бібліотекам була і до повномасштабного вторгнення. Проте, здебільшого вона надавалася вітчизняними організаціями і її кількість була дуже обмеженою. І здебільшого приділялася локальним, точковим вдосконаленням. Так у період з 2019-2021 роки Український культурний фонд надав грантової допомоги тільки 14-тьом бібліотекам, у 2019 році це було 5 проєктів на загальну суму 1 822 943,92 грн [18].

У 2021 році це число збільшилося до 9, але допомога надавалася інакшим способом і виділено на це коштів було 2.6 млн грн. Всього у період з 2019 по 2021 було виділено 4.4 млн грн [19].

Після 24 лютого 2022, після повномасштабного вторгнення РФ на територію України, міжнародна бібліотечна спільнота об'єдналася у такий складний для України час і колективно почали допомагати українській бібліотечній спільноті. На початку повномасштабного вторгнення більше допомоги ішло бібліотечним працівникам, це були грошові виплати, надання засобів першої необхідності, людям, які постраждали найбільше. Так у 2022 році спільно з благодійним фондом «Бібліотечна країна» було надано разову допомогу у розмірі 2-3 тисячі гривень [20].

Такі міжнародні наукові спільноти Scopus відкрили свої джерела у вільний доступ для Українців, щоб ті, коли буде можливість, могли продовжувати роботу з безпечних місць. Також у 2022 році отримавши від ЮНЕСКО грант на оцифрування рідкісних і цінних документів, Українська бібліотечна Асоціація почала консультації з закордонними партнерами способів реалізації проєкту в реаліях воєнного часу. Так 14 лютого 2023 року на координаційній зустрічі представників ВГО Українська бібліотечна асоціація, Міністерства культури та інформаційної політики України, Державної архівної служби України, національних, державних, університетських та публічних бібліотек, національних музеїв та архівів оголошено про початок проєкту створення Національної електронної бібліотеки України (НЕБУ) за підтримки ЮНЕСКО та ІФЛА” [21].

Статистичні дані показують, що фінансова різниця не така велика як очікувалося, проте міжнародна бібліотечна спільнота підтримала українську бібліотечну спільноту й іншими способами. Наприклад після 24 лютого 2022 року, коли виживання української нації, і також культури було під загрозою Saving Ukrainian Cultural Heritage Online (SUCHO) долучився до допомоги Україні. “З початку вторгнення SUCHO заархівував понад 5000 веб-сайтів і 50 ТБ даних українських культурних установ, щоб запобігти відключенню цих веб-сайтів. Веб-сайти варіюються від національних архівів до місцевих музеїв, від 3D-турів церквами до центрів дитячої творчості” [22].

І по сьогодні, вони продовжують допомагати українським бібліотекам. Так на початку 2023 року, коли в Україні через обстріли рф енергетичної інфраструктури, почали відключати світло SUCHO передали 30 одиниць генераторів для закладів культури, щоб українці могли зарядити свої телефони та продовжувати навчатися і працювати.

Початок роботи SUCHO датується 26 лютого 2022, коли одна із співзасновниць проєкту А. Каяс спочатку у соціальній мережі Твіттер (X) вона

розмістила, а в подальшому організувала конференцію головною метою якої спочатку було питання оцифрування музичних видань України, які потім вже масштабувалися до більш глобального питання збереження культурної спадщини України [23].

Незадовго після цього, 28 лютого, вже на Західному узбережжі, Каліфорнії Квін Домбровський був стурбований питанням збереження важливої інформації українських бібліотек та архівів, які на її думку могли бути вже окуповані, або піддатися атакам російських хакерів. Тому вже наступного дня разом із Кіджі Майсторович і ще кількома іншими колегами вони зустрілися і почали обговорювати питання архівування сайтів установ культури для збереження важливої інформації. Робота зі збереження даних культурних установ України розпочалася завдяки Себастьяну Майсторовичу, який за власний кошт організував модель роботи децентралізованого архівування важливої інформації культурних об'єктів України, яке дозволяло архівувати інформацію на будь-який пристрій. На відміну від централізованого архівування, де вся інформація зберігається на одному великому сервері, на організацію якого знадобилося набагато більше ресурсів і часу. У подальшому SUCHO також почали надавати допомогу українським бібліотекам, архівам, музеям техніку для самостійного оцифрування і збереження культурної спадщини України. У звіті роботи SUCHO за 2022 рік, зазначено 16 бібліотек, які отримали допомогу від благодійної організації. Серед цих 16 бібліотек були такі бібліотеки:

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.
2. Черкаська обласна бібліотека.
3. Бібліотека Університету імені Т. Г. Шевченка.
4. Чернігівська обласна бібліотека для дітей.
5. Чернігівська обласна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка.
6. Дніпровська центральна міська бібліотека.

7. Харківська обласна універсальна наукова бібліотека.
8. Херсонська обласна бібліотека для дітей.
9. Херсонська обласна наукова бібліотека імені О. Гончара.
10. Бібліотека Львівського державного університету імені Івана Франка.
11. Національна бібліотека України для дітей.
12. Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук.
13. Полтавська обласна наукова бібліотека імені І. П. Котляревського.
14. Рівненська обласна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка.
15. Сумська обласна універсальна наукова бібліотека.
16. Запорізька обласна наукова бібліотека. [24].

За 2022 рік цим бібліотекам була надана допомога на суму 16 000 євро на яку закупили комп'ютерне обладнання та обладнання для сканування. В подальшому SUCHO також активно допомагали закупивши 30 генераторів на початку 2023, і по сьогоднішній день продовжують активно допомагати українській бібліотечній спільноті. Крім міжнародних бібліотечних асоціацій, фондів підтримки збереження культурної спадщини та будь-яких інших організацій. Підтримка українських бібліотек відбувалася і відбувається на пряму від бібліотек, так наприклад Національна наукова медична бібліотека в 2022 році отримала від польських колег нове комп'ютерне обладнання, а Національна бібліотека імені Ярослава Мудрого від чеських колег вже вищезгадані сканери.

В підсумку, провівши аналіз статистичних даних, дослідивши роботу бібліотек у внутрішньому полі (мотивація, співробітники) і зовнішньому полі (міжнародна співпраця) можна сказати, що бібліотечна галузь в Україні залишається нестабільною і не надійною в плані забезпечення фінансової стабільності. Але незважаючи на всі труднощі робота продовжується.

Співпраця між бібліотеками в середині країни, проведенням різних конференцій, форумів, заходів, через Державну бібліотечну асоціацію, через міжнародні бібліотечні асоціації ІФЛА. І співробітники всіх бібліотек працюють в першу чергу для людей, для вдосконалення доступу до повнотекстових видань, і на користь наступних поколінь, намагаючись зберегти культурну спадщину України й національну ідентичність.

Висновки до другого розділу.

В другому досліджено роботу двох провідних бібліотек України, на основі практичних прикладах показано процес роботи Національної наукової медичної бібліотеки України й Національної бібліотеки імені Ярослава Мудрого на основі цього створено порівняльну таблицю:

Бібліотеки	Технічне забезпечення	Розпізнавання тексту	Програмне забезпечення	Формат сканування	Висновки
Національна наукова медична бібліотека	2 сканери Canon LIDE 400, 1 сканер plustek, 1 сканер CZUR	Присутнє	Photosho; Adobe acrobat, Faststone.	TIFF DNG JPEG	Процес роботи відділу відбувається організовується за всіма правилами та нормами. Проте через брак технічного і програмного забезпечення робота інколи сповільнюється

Національна бібліотека імені Ярослава Мудрого	1 сканер Atiz bookmark II, 1 сканер Omnican zeutschel os c2, 2 сканера OpticSlim plustek	Відсутнє	Scantailor, ACDC PRO8	TIFF	Процес роботи відділу відбувається організовується за всіма правилами та нормами. Через забезпечення відділу якісним обладнанням для сканування деякі процеси автоматизовані, а процес роботи легший
--	--	----------	-----------------------------	------	--

Таблиця створена автором на основі бакалаврського дослідження

Також наголошено на проблемах з якими можуть зіштовхнутися молоді фахівці, та запропоновані шляхи їх подолання. Проаналізовано роботу з грантами бібліотек України до повномасштабного вторгнення і після. Наголошено на важливих аспектах і нюансах роботи з благодійними організаціями.

Комплексне дослідження роботи відділів оцифрування двох провідних бібліотек України, привело до висновку, що саме в оцифруванні хоч і є масштабні проблеми, але процес оцифрування відбувається згідно з українськими та міжнародними нормами. Також виділено і супутні проблеми, які впливають на роботу бібліотеки. І методи, які можуть допомогти в подоланні цих проблем.

РОЗДІЛ III ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БІБЛІОТЕК ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

3.1 Бібліотека Конгресу Сполучених Штатів Америки

Сполучені Штати Америки завжди були у всьому перші, та відігравали велику роль у відкритті чогось нового для світу. Економіка, культура, політика, спорт у всіх сферах США є “провідним гравцем”. Бібліотечна галузь не виняток. Початок найбільшої бібліотеки сучасності було покладено 24.04. 1800 р., коли Президент Сполучених Штатів Америки Джон Адамс підписав указ про постійне розташування парламенту у Вашингтоні, тобто про переїзд уряду США з Філадельфії до нової столиці. У п. 5 указу йшлося про бібліотеку: на закупівлю книг Конгресу виділялося п'ять тис. дол [25].

Перші напрацювання напрямків роботи бібліотеки були такими:

- надання консультаційних послуг органам державної влади;
- вільний доступ до інформації.

Головною постаттю для Бібліотеки Конгресу став Томас Джефферсон. Саме він 29 січня 1802 року призначив на посаду Директора бібліотеки Конгресу США свого друга та соратника Джона Джеймса Беклі, який обіймав посаду 5 років, 1802-1807 роки. Перші фонди бібліотеки налічували 743 книги і 3 карти. Закупівлю яких ініціював Беклі. Також паралельно з Посадою директора бібліотеки Беклі обіймав посаду Секретаря (Клерка) Палати Представників, що дозволяло йому ефективно координувати роботу бібліотеки з потребами правового апарату Конгресу США. Саме за сприяння Беклі бібліотеки почали активно впроваджувати функції допомоги органам державної влади.

Проте внаслідок війни між Британією та Сполученими Штатами Америки, яка почалася 1812 року, 24 серпня 1814 року британські війська без

опору зайшли до Вашингтону, й оточивши будівлю Капітолію підпалили її. Унаслідок цього згоріла і Бібліотека Конгресу, фонди якої вже поповнилися 3000 томами літератури, яка на той час була розташована в Північному крилі Капітолію. Ця подія викликала серйозний резонанс серед політиків і громадянського суспільства, внаслідок чого Конгрес постановив відновити бібліотеку, а як зазначає Ч. Гудрам в своїй книзі “Невелика бібліотека, про яку ледве хто чув перед цим, стала об'єктом уваги преси, її втрату було прирівняно до втрати національного скарбу” [26].

Події 24 серпня 1814 року четвертий президент, Джеймс Медісон записав на своїх рукописах, він зазначив “Незважаючи на втрату столиці, ми залишаємося рішучими у захисті нашої нації та відновленні порядку” [27]. Наголосивши на розвитку обороноздатності та згуртованості суспільства у такий важкий момент.

Тоді ж і третій президент Сполучених Штатів, Томас Джефферсон запропонував передати бібліотеці свою власну “домашню бібліотеку”, яка налічувала 6 487 найменувань різної літератури. Як зазначає в листі сам Джефферсон “Я не знаю галузі знання, яку Конгрес захотів би виключити з цієї колекції, тут немає книги, до якої члену Конгресу не треба було б звернутися за довідкою”. Тоді ж вже в листі до Самюеля Джефферсон пише: “Я прошу вашої дружби передати мою пропозицію бібліотечному комітету Конгресу... Я додаю каталог, який дозволить їм оцінити її зміст” [26]. Це значно розширило спектр літератури, який спочатку був призначений для урядовців і законотворців. Фонди бібліотеки поповнилися філософськими творами, творами літератури та науки, і виданнями іноземними мовами. Тому ці події можна іменувати як “Rising from the ashes”, або “Повстання з попелу”. Це показує важливу історично-культурну роль бібліотеки в побудові ідеології суспільства.

Після цих подій посаду директора бібліотеки обійняв Джордж Ваттерстон. На його плечі було покладено важливе завдання - відновлення бібліотеки після пожежі. Саме вже за його каденції і викупили “Бібліотеку Джефферсона” за рекордні 23 950 тисяч доларів. Також крім цього, були ще кроки спрямовані на відновлення бібліотеки. Він систематизував томи Джефферсона в алфавітному порядку, що спростило пошук літератури. Після пожежі бібліотека тимчасово розташувалася в приміщенні готелю Блоджетт, до 1818 року, проте того ж року повернулись до Північного Крила Капітолію, вже в 1824 році в нові приміщення в центральній частині Капітолію спроектовані Чарльзом Балфічем. В 1825 році Ваттерстон разом з поліцією загасили пожежу, яку спричинила запалена воскова свічка завдяки цьому вдалося запобігти великих втрат. Також Ваттерстон був прихильником ідеї розширення бібліотеки надавши їй статус “Національної бібліотеки”, що розширювало б її повноваження, давши доступ до інформації всьому населенню Америки. В 1829 році звільнений з посади директора бібліотеки, коли до влади прийшов Ендрю Джексон.

Він призначив на посаду директора бібліотеки Джона Сілву Міхана, який є рекордсменом по кількості правлячих років на посаді директора пробувши на посаді рекордні 32 роки. На відміну від свого попередника, який хотів розширити статус бібліотеки, зробивши її національною, Міхан був прибічником думки, що бібліотека повинна бути “обмеженою” і слугувати як “довідкова бібліотека” законотворцям. На той час бібліотека мала в своєму розпорядженні 16 000 томів. Міхан вибудовував роботу бібліотеки під потреби Конгресу. В 1832 році відбувається важлива подія, бібліотека яка вже мала в своєму розпорядженні 24 000 різних документів. За ініціативи конгресмена Чарльза Джарвіса Інгерсолла, який подав законопроект, було створено юридичний відділ, завданням якого було структурувати відповідні документи під потреби конгресменів та сенаторів, надаючи їм довідки з юридичних

питань. Крім цього тоді в Америці активно відбувалася зміна судової системи, на плечі юридичного відділу також лягало завдання аналізу іноземних практик судових систем та імплементація нових способів роботи. Також юридичний відділ слугував “супроводжуючим” в роботі суду, всі документи, витяги, протоколи були в полі роботи відділу. Це ознаменувало зміну статусу бібліотеки, хоча і Міхан був проти надання статусу “національної”, він розширив сферу впливу бібліотеки як правової інституції.

Після цього, в 1840 році Конгрес прийняв Закон, “який дозволяв бібліотеці обмінювати дублети на нові видання” це сприяло значному зростанню фондів бібліотеки. Так за 40-х-50-х рр. фонди бібліотеки зросли втричі. Також ці “обміни” відбувалися і з міжнародними бібліотеками, що покращило геополітичний статус США і розширювало сфери впливу.

Проте вже 24 грудня 1851 року бібліотеку спіткала ще одна біда - пожежа. Вона забрала із собою 35 000 томів із 55 000 наявних на той час. На превеликий жаль, майже вся була втрачена колекція Джефферсона, згоріло близько 4 000 томів. [27]. Це була наймасштабніша пожежа в історії бібліотеки. Конгрес вже 1852 виділив 168 700 тисяч доларів на реконструкцію приміщення бібліотеки та відновлення втраченого фонду, без закупівлі нової літератури, такою була позиція Міхана і конгресмена Пірса. Так вже 1852 році відбулась реконструкція будівлі бібліотеки з урахуванням всіх ризиків. Архітектор Капітолію Томас У. Волтер взяв на себе відповідальність за реконструкцію приміщення бібліотеки. Він розширив місце, зробивши більше простору в бібліотеці та побудувавши більше кімнат. Волтер також зробив великі панорамні вікна, які давали бібліотеці природне світло, а найголовнішим і найважливішим його досягненням стала “зала з заліза”, яка була побудована з чавуну і унеможливлювала здійснення пожежі шляхом загорання приміщення, адже полиць на яких стояли книжки також були з чавуну. Так, 23 серпня 1853 року було завершено реконструкцію бібліотеки за

всіма революційними на той час стандартами архітектури і безпеки. Хоча Міхан проявив себе на посаді директора бібліотеки як “консерватор” за його правління сталося три важливих події, які зміцнили позицію бібліотеки як юридичної та культурної установи й збільшили геополітичний вплив США. Він був директором бібліотеки 32 роки, за цей час в США змінилося 9 президентів.

Так 1861 року Міхан був звільнений з посади директора, новим президентом, Авраамом Лінкольном, і на його місце прийшов Джон Стівенс. якого Лінкольн призначив 21 травня 1861 року. Стівенсон за фахом був лікарем і до бібліотечної справи взагалі не мав відношення. Як зазначає історик Бібліотеки Конгресу “Джон Г. Стівенсон “не завдав Бібліотеці Конгресу ні шкоди, ні користі під час свого правління”” У книзі *"The Story Up to Now: The Library of Congress, 1800–1946"* [28]. Проте Стівенсон зробив одну дуже важливу річ, яка вплинула на розвиток бібліотеки в подальшому, він найняв собі в помічники, Айнсворта Ренда Споффорда, який став реформатором. “Директорство” Стівенсона було “таким собі”, бо він проходив службу в армії, і всі обов'язки директора виконував Споффорд, описуючи Стівенсона другу в травні 1862 року, Споффорд охарактеризував бібліотекаря як «цілком доброго хлопця, ліберала, високодумного та активного, але без особливих знань про книги»[29]. Взаємовідносини Стівенсона та Споффорда погіршилися, коли перший звільнив ще одного бібліотекаря, тоді Айнворст пригрозив Джону своїм звільненням, якщо той не пообіцяє повної підтримки його поглядів на реформування бібліотеки. Підсумовуючи свій лист такими словами “його готовність виправити минуле, роблячи все, що я порадив би, залишає мене бажати продовжувати співпрацю з ним”.[30]. Поки Стівенсон лише “формально” був директором Споффорд розвивав бібліотеку він успішно пролобіював виділення 160 000 доларів на модернізацію бібліотеки аргументуючи це тим що бібліотеці треба розширитися. Таким чином він зміг

досягти розширення приміщень бібліотеки, запровадження ефективних та систематизованих процедур закупівлі книг, публікацію у вересні 1864 року Алфавітного каталогу Бібліотеки Конгресу: Автори, що складається з 1200 примірників, першого повного каталогу авторів в історії бібліотеки. “Також до кінця не відомі обставини відставки Стівенсона. У своїй праці «Історія Бібліотеки Конгресу 1800-1864 » (1904) Вільям Доусон Джонстон натякає, що Стівенсон залишив Бібліотеку під сумнівом через свою участь у «спекуляціях, створених війною». Як доказ він наводить резолюцію Конгресу від 8 червня 1872 року, яка виплачує лондонському книжковому агенту Бібліотеки 1480 доларів, «з яких він був несправедливо обдурений через поведінку бібліотекаря в 1863 році». Незважаючи на жорстке формулювання резолюції, незрозуміло, чи спонукали дії Конгресу воєнні спекуляції, чи технічні проблеми, пов'язані зі способами оплати.”[31]. Тому у виснову можна сказати, що з призначенням Споффорда на роль свого помічника Стівенсон вгадав. 1864 року Стівенсон пішов з посади директора.

Того ж року на його місце формально “прийшов” Споффорд, перевершив Міхана і пробув офіційно на посаді 33 роки. Він продовжив свою реформаторську місію, яку почав за керування Стівенсона. Проте саме роки керівництва бібліотекою Споффордом можна без перебільшення називати “золотими”, він на фундаментальному рівні змінив підходи до роботи бібліотеки, нарешті піднявши її на рівень “національної”, яка тепер буде доступна не тільки законодавцям, а й буде працювати на благо цілої нації. Він також заручився гарною підтримкою конгресменів. За його правління фонд бібліотеки перевищив позначку 1 млн. примірників. В 1871 році заручившись підтримкою громадськості він нарешті зміг зламати стіну під назвою “Бібліотека тільки для законодавців” і вивів бібліотеки на новий рівень давши їй статус “національної” це стало фундаментальним в тих поняттях в яких ми інтерпретуємо бібліотеку сьогодні, розвиток демократичного суспільства

можливий через доступ до інформації. Так як фонди бібліотеки поповнилися, бібліотека набула статусу “національної”, кількість відвідувачів збільшилося і постало питання в розширенні приміщення бібліотеки. В 1880-х роках Споффорд починає кампанію про нову будівлю. В багаторазових промовах він не однаразово висловлювався про розширення приміщення. Наприклад у звіті директора бібліотеки 1882 року Споффорд наголошує: “Приміщення в Капітолії, спочатку адаптовані для бібліотеки з 20 000 томів, тепер, з понад 600 000 томів і брошур, абсолютно не відповідають вимогам для належного зберігання, класифікації чи публічного використання колекції” [32]. Таких виступів у практиці Споффорда було чимало і врешті решт 1886 року починаються роботи над будівництвом нового приміщення бібліотеки який назвали на честь третього президента США і великого друга бібліотеки Томаса Джефферсона. Отримавши назву “Jefferson Building” (“Будівля Джефферсона”). Конкурс на будівництво виграло архітектурне бюро Smithmeyer & Pelz два архітектори (Джон Смітмаєр і Пауль Пельц), у конкурсі на будівництво вони перемогли ще у 1873 році, а ці роки по тому займалися розробкою будівлі кресленнями і подібними роботами. Проте в 1888 році Смітмаєр усунутий від роботи над будівництвом бібліотеки через критику управління, бо конкурс вони перемогли в 1873 році а будівництво почалося в 1886. Крім цього він будучи архітектором взяв на себе роль “керівника будівництва”, що спричинило хаос в процесі роботи, недостатній контроль над коштами і конфлікти між Конгресом і Смітмаєром. Головуючим над будівництвом стає Бернард Р. Грін, відповідаючи за організацію роботи. А роль архітектора зайняв Едвард Пірс Кейсі, який прийшов 1892 року, в тому ж році усунули і протеже Смітмаєра, Пельца, який залишився в проєкті трішки довше ініціатором такого рішення став Бернард Грін, який був не задоволений роботою Пола. І ось 1 листопада 1897 року більш ніж через 20 років важкої роботи відбулося відкриття “Будівлі Джефферсона”, як окремої будівлі

бібліотеки Конгресу Сполучених Штатів Америки. Споффорд на посаді директора провів колосальну роботу, щоб створити цілу систему, закарбувавши у пам'яті всіх людей своє ім'я в Історії Бібліотеки Конгресу США, і безумовно йому це вдалося. Вже один із наступних бібліотекарів Конгресу Геберт Патнем в щорічному Звіті Бібліотеки Конгресу висловив слова вдячності Споффорду, який після того як пішов з посади директора всеодно залишився працювати в бібліотеці. “Його найтриваліша служба — збільшення колекцій (Бібліотеки) — тривала до останніх кількох тижнів його життя і продовжувалася з ентузіазмом, відданістю, простою, терплячою та наполегливою зосередженістю, які завжди її відрізняли. Історія її найвпливовішого періоду буде історією Бібліотеки з 1861 по 1897 рік. Це з часом... з'явиться”[33,с 7]. Помер Споффорд 11 серпня 1908 року майже до останнього працюючи в бібліотеці. Прийшовши в бібліотеку в 1861 році і пішовши з неї 1908, в тому ж році він і помер. Загалом пропрацювавши в бібліотеці 47 років він залишив по собі неоціненний спадок, зробивши внесок в культурний, історичний, науковий, освітній етапи розвитку Америки.

Робота Джона Рассела Янга на посаді директора бібліотеки хоч була і недовгою 1897-1899 роки, але і не менш відповідальною. Його завданням було організувати переїзд бібліотеки з будівлі Капітолію до новозбудованої, окремої будівлі “Джефферсона”. Янг за фахом був журналістом у 1865 році у віці 25 років став головним редактором в газеті “New York Tribune” Гораса Грілі. Проте в 1869 році пішов з посади через політичні розбіжності з Грілі. По тому Янг працював європейським кореспондентом газети “New York Herald”, коли 18-й президент запропонував йому відправитись в кругосвітню подорож Янг погодився. В подорожі вони відвідали понад 20 країн і назвали її “не офіційною дипломатичною місією” Результатом якої стало збільшення міжнародного впливу США. Головним стало посередництво США у вирішенні конфлікту між Китаєм та Японією за острова Рюкю (сучасна Окінава). Хоч і

всі залишилися на своїх позиціях Японія з островом, а Китай засудив анексію, проте посередництво США зменшило напругу між двома країнами. Також Грант в наголосив на важливості захисту демократичних цінностей та виступив проти рабства: “Як тільки рабство напало на прапор, ми всі відчули, навіть ті, хто не заперечував проти рабів, що рабство має бути знищене. Ми відчували, що це пляма на Союзі, що людей купують і продають, як худобу”[34]. Це він сказав в розмові з канцлером Німеччини, Отто фон Бісмарком. Грант і Янг повернулися на землі Штатів у якості національних героїв, а Янга призначили послом у Китай цю позицію він займав з 1882-1885 роки. Так наприкінці 1896 року почали ходити чутки про призначення новообраним президентом Мак-Кінлі на посаду директора бібліотеки Янга. Аргументуючи це вже “не молодим” віком Споффорда. Це і сталося в 1897 році Янг зайняв позицію директора, а Споффорд продовжив працювати в бібліотеці. Використовуючи свої дипломатичні зв'язки “у лютому 1898 року він надіслав листа дипломатичним та консульським представникам США по всьому світу, просячи їх надіслати «до національної бібліотеки» газети, журнали, брошури, рукописи, рекламні матеріали, “документи, що ілюструють історію тих різних національностей, які зараз приходять до наших берегів, щоб злитися з нашим національним життям», та інші категорії дослідницьких матеріалів, які можна було б узагальнити як “все, одним словом, що доповнить суму людських знань””[35]. Також Янг створив “бібліотечну соціальну політику” її завданням було забезпечити доступ до всіх можливих ресурсів людей з вадами зору та людей з обмеженими можливостями. Янг на чолі бібліотеки за рахунок своїх знань та зв'язків добре проводив організаційно-адміністративну роботу також за його вказівкою були найняті на роботу Торвальд Сольберг, перший реєстратор авторських прав, та каталогізатори Дж. К. М. Хансон і Чарльз Мартел, які почали перекласифікувати колекції після майже століття залежності від схеми

класифікації, яку Томас Джефферсон надав Бібліотеці разом зі своїми книгами.[35]. Янг також активно підтримував Споффорда в кампанії по будівництву “Будівлі Джефферсона”. Але нажаль, його керування бібліотекою раптово закінчилося, він помер на робочому місці 1899 року. Пробувши на посаді близько 19 місяців, так до кінця не реалізувавши свій потенціал на посаді директора.

Після смерті Янга посаду директора зайняв восьмий директор загалом та перший бібліотекар за фахом, Геберт Патнем попрацювавши до цього в бібліотеках Мініаполівському Атенеуму (1884-1887 рр.), Публічній бібліотеці Міннеаполіса (1887-1891 рр.), та Бостонській Публічній бібліотеці (1895-1899 рр.), прийшов на посаду директора бібліотеки Конгресу США. Патнем був лідером бібліотечної спільноти в Америці. На посаді директора він удосконалив систему класифікації літератури яка отримала назву “Library of Congress” (LCC) “Бібліотечно-конгресова система класифікації” суть системи була в класифікації Предмету знань до певної Літери латинського алфавіту. Наприклад:

А - Загальні науки

В - Філософія, психологія, релігія

С - Допоміжні науки історії (Археологія, Генеологія, Біографія)

Ця класифікаційна система була розроблена Патнемом спільно з Чарльзом Мартеллом, головним каталогізатором бібліотеки Конгресу. “Розпочав продаж і розповсюдження друкованих каталожних карток, міжбібліотечного абонементу та національного об'єднаного каталогу. У додатку до свого річного звіту за 1901 рік він описав організацію та колекції Бібліотеки у “посібнику”, який став зразком сучасної бібліотечної практики”[36].

Видатним досягненням Патнема є створення в бібліотеці “колекції президента”. Так завдяки підтримці Теодора Рузвельта, 26-го президента,

фонди бібліотеки поповнилися президентськими документами і документами державного характеру. Також в 1909 році був переглянутий “Закон про авторське право”, зважаючи, на виклики, які стояли перед бібліотекарями. Цей закон вже поширювався не тільки на книги, а й на ноти, фото/відео документи та карт. Ці фонди були суттєво поповненні, бо автори були зобов'язані надсилати до бібліотеки по два примірника.

Так з 1910 року до бібліотеки надходило близько 100 000 документів, що року. Так у річних звітах Бібліотеки Конгресу США за 1911 написано, що фонди бібліотеки зараз налічують близько 2 млн. документів: книги, рукописи, фото, карти, атласи. “Кількість депонованих матеріалів перевищує два з половиною мільйони (2 582 170), а загальна кількість реєстрацій авторського права — майже півтора мільйона (1 456 801).”[37]. Загалом правління Патнема до ПСВ було позитивним, але після відносини між бібліотечною спільнотою погіршилися. Патнем централізував систему управління, що після війни, коли Америка рухалася у напрямок розвитку демократії це сприймалося не дуже добре. Ідеологія Патнема була побудована на нормах і правилах, ієрархії, і методах роботи бібліотеки, які тоді вже втрачали свою актуальність. В 1920-х рр. США переживали трансформацію всіх процесів життєдіяльності культурні процеси не стали винятком. Роль бібліотеки була направлена на освіту, розвиток, “американізацію” імігрантів. І виконувала роль “соціального інституту громад”. Це не збігалося з баченням Патнема, який бачив роль бібліотеки в “законотворчих” і “адміністративних” амплуа. Він просто не зміг “вижити” в тих трансформаційних процесах всієї Американської машини, і роль не тільки про культурні зміни. Проте роботу в бібліотеці він продовжив змінити парадигму бачення ролі бібліотеки Патнема зумовила Велика депресія, яка почалася 1930-х рр, він дещо помякшив обмеження і поступово прийшов до висновку, що бібліотека повинна бути не тільки ресурсом для законодавців, а й інформація повинна бути доступна

громадськості. Поступово в роботі бібліотеки почали використовуватися засоби автоматизації та каталогізації фондів бібліотеки. Проте більш активне використання цих засобів відбувалося вже після відставки Герберта. Безумовно Герберт Патнем був важливим бібліотекарем в історії бібліотеки Конгресу, він використовував поняття “національна бібліотека” в дещо в іншому значенні “національна бібліотека” в його розумінні була призначення для забезпечення правовою інформацією не поодиноких працівників судів, конгресменів і сенаторів, а забезпечення цілих інституцій різних галузей. Внаслідок чого поняття “національна” піднімалося не шляхом суспільної важливості, а шляхом державної важливості. Бо до цього поняття “національна бібліотека” розумілося і розглядалося, як поширення інформації серед населення.

На зміну Патнему прийшов Арчибалт Макліш, ставши 9 бібліотекарем Конгресу, призначений Рузвельтом за порадою Верховного судді Фелікса Франкфуртера, який аргументував своє рішення тим що “лише вчений та літератор може зробити велику національну бібліотеку місцем проживання для вчених”[38]. Його призначення на посаду директора викликало негативну реакцію у бібліотечної спільноти, їх обурило те що на посаду директора прийшла людина без професійного фаху. Проте внесок Макліша у розвиток бібліотеки як структурної організації, хоч і коло його інтересів до роботи в бібліотеці було спрямоване на літературне письмо. На посаді директора він проявив себе як гарний менеджер. Вже в 1939 році після того як вступив на посаду створює відділ Реорганізації бібліотеки, головним завданням, якого було проаналізувати виконання роботи бібліотеки, провести аудит використання ресурсів до відділу увійшли працівники бібліотеки та консультанти з інших галузей. Туди увійшли Арчибалд Міклаш Лютер Г. Еванс, Емерсон Грінвей та консультанти інших галузей. Завданням цього департаменту стало:

1. Проаналізувати функціональну систему бібліотеки
2. Запровадити систему вертикального управління з підпорядкуванням через адміністративні департаменти
3. Закласти основи для модернізації бібліотечних процесів

Після аналізу всіх ресурсів департамент прийшов до висновку, що робота відбувається хаотично, методи обробки документів застаріли і ресурси використовуються неефективно. Пізніше було створено ієрархічну систему підпорядкування.

Також Арчибальд додавав в роботу кожного відділу звітність. Під час воєнних років Макліш став активним речником демократії. Так 30 травня 1940 виступаючи перед бібліотечною асоціацією він закликав бібліотекарів: стати “активними, а не пасивними агентами демократичного процесу”[39].

Він розвинув багатофункціональний спосіб використання бібліотеки, у роки ДСВ вона відігравала роль культурно-інформаційного центру і боролася з ворожою пропагандою. Макліш заклав фундамент інформаційної боротьби проти ворога. Також був створений Офіс Фактів і Цифр (Office Facts and Figures) для активного інформування суспільства правдивою інформацією. Цей підрозділ не був створений в рамках бібліотеки, але Макліш був його керівником. Саме бібліотека за часів керування Макліша, в роки війни стала не тільки інформатором для суспільства, а й центром для журналістів, які документували злочини ворогів, і науковців, які продовжували роботу. Вівся облік інформації про війну, окуповані території, і культурні втрати Європи. Крім того був створений секретний відділ, який займався аналізом німецької та японської преси. Також 1943 у першому щоквартальному випуску журналу Бібліотеки Конгресу. Міклаш вперше написав мету бібліотеки “Перший обов'язок Бібліотеки Конгресу — служити Конгресу, посадовим особам та установам уряду. Її другий обов'язок — служити світу науки та літератури. Через обидва ці принципи вона прагне служити американському народу,

якому вона належить і для якого існує”[40]. Залишив свою посаду він 19 грудня 1944 року, пішовши на підвищення ставши радником державного секретаря, і відповідати за зв’язки з громадськістю та культуру.

Лютер Еванс, який входив до команди Макліша, був обраний на посаду 10 бібліотекаря. Еванс виконував обов'язки директора, в роки війни, коли Макліш допомагав Рузвельту. Саме Лютер відіграв важливу роль у реорганізації бібліотеки. Але головним досягненням Лютера є розвиток міжнародної діяльності бібліотеки. Крім посади бібліотекаря Конгресу він ще працював в ЮНЕСКО, що і пояснювало його активну позицію, щодо міжнародної діяльності. Використовуючи зв’язки він співпрацював з іншими бібліотеками. завдяки цьому він ініціював міжнародні місії бібліотек по всьому світу, що сприяло поповненню фондів бібліотеки. Також Еванс опікувався збереженням американської культурної спадщини, тому в 1946 році створив відділ, який займався зберіганням американської народної музики та культури. Крім цього допоміг заснувати Національну Парламентську бібліотеку, місія до Японії була обумовлена спробами покращити відносини між країнами після ДСВ. Бувши фактично одним із засновників ЮНЕСКО Еванс також відіграв в ключову роль в розробці “Універсальної конвенції про авторське право.” [41].

Міжнародна робота Лютера не подобалася Конгресу, і на підставці цього у них виникали конфлікти. Проте це не заважало Евансу розвивати бібліотеку він перший, хто ввів курси підвищення кваліфікації в бібліотечній сфері. Така робота Лютера збільшила не тільки міжнародний вплив США, а й покращила міжнародні бібліотечні зв'язки, і зв'язки з Міжнародними організаціями типу ЮНЕСКО. По тому Еванс працював в ЮНЕСКО де займався розвитком науки та освіти.

11 бібліотекарем Конгресу став Квінсі Мамфонт який обійняв посаду 1954 року. Квінсі знову заговорив про розширення приміщень бібліотеки, на

той час бібліотека вже мала фонд у розмірі 50 млн. одиниць різних документів. Головним його здобутком стане побудоване “будівля Джеймса Медісона”, другу будівлю бібліотеки також назвали на честь, 4 президента США. Крім будівлі вже за керування Мамфонда в рази збільшився федеральний бюджет бібліотеки, а в 1958 році Конгрес США дозволив закупити літературу за рахунок іноземних валют, які належать США, відповідно до Закону про допомогу та розвиток. Фінансування на це вперше було виділено в 1961 році, що дозволило Бібліотеці створити центри закупівель у Нью Делі та Каїрі для придбання публікацій та їх розповсюдження серед дослідницьких бібліотек по всій території Сполучених Штатів. Однак це був лише перший крок. [42].

У 1965 році президентом Ліндоном Б Джонсоном було ухвалено закон про вищу освіту, який зобов'язував Міністерство освіти переказувати кошти на рахунок бібліотеки Конгресу, щоб ті могли купити всі необхідні матеріали, які становили цінність для науки та розвитку освіти в США. Ця ініціатива отримала назву Національна програма придбання та каталогізації (NPAC). і відкрили офіс у Лондоні, пізніше вже було відкрито близько 13 офісів по всьому світу. У 1962 році між Дуглас Брайант з Бібліотеки Гарвардського університету та Мемфордом відбулася полеміка той у своєму меморандумі описав завдання і функції національної бібліотеки, його підтримало багато колег по цеху, проте Мамфорд у щорічному звіті Бібліотеки Конгресу за 1962 рік відповів йому, він не погодився на зміну назви, обґрунтувавши це великою історією бібліотеки “Бібліотека Конгресу — це шанована установа з гордою історією, і зміна її назви означатиме невимовне насильство над традиціями». Бібліотекар стверджував, що “в питанні про те, чи є вона національною бібліотекою, суть важливіша за форму”, і зазначив, що, виконуючи свої обов'язки перед законодавчим органом, Бібліотека Конгресу також виконує “більше функцій національної бібліотеки, ніж будь-яка інша національна бібліотека у світі”. [42].

Також завдяки NPAC вдалося впровадити в роботу бібліотеки MARC програми, які дозволили збільшити кількість каталогів в бібліотеці.

Головним же досягненням Мамфорда стало будівництво другої будівлі бібліотеки в 1958 році Конгрес схвалив фінансування, а в 1962 розпочалось будівництво, яке тривало 8 років, Мамфорд особисто спостерігав і приймав участь у всіх етапах він вів перемовини з архітекторами, залучивши колег, вони разом розробляли робочий простір всередині бібліотеки, та адаптував його під каталоги та зберігання фондів. Крім того підготував бібліотеку до автоматизації бібліотечних процесів. За 20 років правління Мамфорда 1954-1974 роки бібліотека зробила великий прогрес. Фінансування збільшилося з 9 млн. до 33 млн. Фонди налічували 74 млн. одиниць різних документів, штат працівників збільшився більш ніж у два рази з 1 564 до 4 250 працівників. Директорство Мамфорда принесло установі багато користі. А бібліотека вже налічувала дві великі будівлі і 13 офісів за кордоном.

12 бібліотекарем став Даніель Бурстін, який зразу після приходу на посаду доручив провести аналіз роботи бібліотеки, так 16 січня 1976 року він створив робочу групу, яка опікувалася цим питанням, крім робочої групи ще було 8 зовнішніх консультативних груп, які також допомагали вдосконалити бібліотеку. Так посилаючись на результати звітів всіх 9 груп спочатку Бурстін додав в питаннях публічної звітності бібліотеки та покращив зв'язки з науковими та освітніми установами, розробивши програми та адміністративні структури, які нормалізують ці відносини. А в 1978 році взагалі провівши адміністративну реорганізацію посилаючись на ті ж самі результати звітів. Також за два роки до цих подій в 1976 році він отримав схвалення Конгресу на створення Американського центру фольклору, а 1977 року “Центру книги, який був створений “для того, щоб книга процвітала” шляхом стимулювання суспільного інтересу до книг, читання та друкованого слова.”. [43].

Бурстін також активно виступав, за те щоб на потреби бібліотеки виділяли більше коштів.

“Бурстін вважав однією зі своїх головних ролей бібліотекаря «каталізатором, посередником між світом ідей та тим, що відбувається в бібліотеці”. Його успіх у цій ролі був широко визнаний. 10 грудня 1986 року він оголосив, що 15 червня 1987 року залишить посаду бібліотекаря Конгресу, “щоб присвятити більше часу письменницькій діяльності та читанню лекцій”. Газета “Нью-Йорк Таймс” зазначала, що він зробив посаду бібліотекаря Конгресу “можливо, провідною державною інтелектуальною посадою в країні”. [43].

Після закінчення роботи бібліотекарем, як вже зазначалось сфокусувався на письменницькій діяльності і читанню лекцій в університеті Чикаго. Писав він досить багато

Нарешті ми дійшли, до того хто був ініціатором створення Цифрової бібліотеки Джеймс Г. Біллінгтон Він поповнив фонди бібліотеки майже у два рази, та був першопочатківцем, в том, щоб створити ЦБ, першою метою якої було оцифрувати 1 млн. документів, а до 2000 року збільшити це число до 5 млн. Крім того отримав у своє розпорядження атласи, карти і різні види документів, яких раніше не було в бібліотеці. Так він особисто викупив “єдиний примірник карти світу Вальдземюллера 1507 року (“свідectво про народження Америки”) у 2003 році для постійної експозиції в будівлі Томаса Джефферсона в бібліотеці”. [44].

Він також приклав свою руку до збереження більше 15 млн. різних документів, впровадивши в роботу бібліотеки програму “масового розкисання”, яке продовжило термін зберігання документів. Створив відповідну наглядову Раду, яка слідувала за дотриманням норм умов зберігання документів в бібліотеці.

За правління Біллінгтона було започатковано більше 15 різноманітних безкоштовних онлайн послуг та програм. Також він залучав фінансування з праватного сектора, щоб не обмежуватися тільки державним і покращити бібліотеку. В 2009 року він бере участь у створенні World digital library спільно з ЮНЕСКО метою оцифрування світових документів всіх бібліотек, щоб надати до них доступ безкоштовно. Білінгтон вивів бібліотеку Конгресу на новий “Цифровий” рівень, створивши ЦБ і безліч ресурсів, які працюють на благо суспільства Америки.

Крім того Джейс розробив нормативні документи, які правда опублікували тільки у 2018 році “Digital strategy”. [45].

Зараз бібліотекою керує перша в історії бібліотеки афроамериканка директор-жінка, яку призначив Барак Обама, Карла Гайден стала новим директором бібліотеки Конгресу, продовживши політику “цифровізації” Біллінгтона. У своїй Інавгураційній промові вона сказала “Сьогодні, завдяки силі технологій, тисячі людей по всій країні можуть дивитися цю церемонію наживо. Це можливість побудувати на внесках попередніх бібліотекарів бачення національної бібліотеки, яка виходить за межі Вашингтона”. [46].

В березні 2022 року, Гайден виступила з офіційною заявою в якій підтримала бібліотечну спільноту, і висловила солідарність українському народу, засудивши вторгнення. “Сьогодні Бібліотека Конгресу продовжує нашу постійну роботу з нашими надійними друзями та партнерами, які прагнуть надавати послуги в найскладніших обставинах. Слова великого українського поета Тараса Шевченка: “У цей час тривоги та смутку наші серця поспішають до сутінкових садів України””. При цьому бібліотека Конгресу активізувала роботу над оцифруванням українських документів, щоб допомогти зберегти українську культурну спадщину. Допомога від Бібліотеки була не тільки в сфері оцифрування, хоча ця допомога була важливою і великою. Крім цього американська бібліотечна спільнота надала свої наукові

сервіси, українським науковцям. Також на сайті бібліотеки була інформація про події в Україні і як громадяни США можуть допомогти. Вже в нових виступах в 2025 році Гейден подякувала за поточне фінансування, і просила про його збільшення на 2026 рік “Я звертаюся до вас сьогодні, щоб представити бюджетний запит Бібліотеки Конгресу на 2026 фінансовий рік у розмірі \$943,7 мільйона, що становить збільшення на 5,1% порівняно з асигнуваннями на 2025 фінансовий рік. Це включає \$38,9 мільйона на обов’язкові підвищення заробітної плати та рівня цін”. [47].

В цьому ж звіті Гейден вказала основні напрями вдосконалення бібліотеки “Цей бюджетний запит відображає ресурси, необхідні для підтримки місії Бібліотеки з обслуговування Конгресу та американського народу, а також її бачення як глобального лідера в галузі знань та інформації. Запит включає п’ять програмних збільшень, які є критичними інвестиціями для досягнення стратегічних цілей Бібліотеки, зокрема:

- Розширення цифрових колекцій та інфраструктури;
- Модернізація ІТ-систем;
- Підвищення доступності для осіб з обмеженими можливостями;
- Підтримка збереження культурної спадщини;
- Розвиток кадрового потенціалу” [47].

В цілому з такими самими проблемами стикається і українська бібліотечна галузь. Але є одна досить сильна різниця, в Америці більше переймаються роллю роботи бібліотекаря. І частіше проводяться різні заходи професійного зростання і залученні молоді до роботи в бібліотеку. В межах бібліотеки Конгресу діє декілька ініціатив, які спрямовані на залучення молодих працівників і розвиток наявних. Так в бібліотеці щороку проводяться заходи стажування.

1. Junior Fellows Program (JFP)

Залучають до роботи студентів бакалаврського та магістерського рівнів, робота оплачується, також оплачується житло (за потреби), пільгами є знижка на проїзд в громадському транспорті.

2. Graduate Recruit Program (CRS)

Залучають до роботи магістрів та аспірантів, які спеціалізуються на роботі з даними [48].

Це тільки дві програми, які є найпопулярнішими в бібліотеці Конгресу. Крім них ще діє програма “Phased Retirement Program”, вона спрямована на працівників, які скоро виходять на пенсію, але хочуть продовжувати роботу. Загалом на сайті бібліотеки налічується більше 20 програм стажування.

Керування Гайден спрямоване на цифровізацію та доступ до інформації. Прийшовши на Посаду в 2016 році, вона поки що є останнім, 14 бібліотекарем Бібліотеки Конгресу США.

3.2 Досвід США як приклад для України: шляхи вдосконалення бібліотек в українських реаліях (вирівняй)

Аналіз досвіду бібліотеки Конгресу показав, роботу бібліотеки в найскладніших обставинах, від пожежі 1814 року, до кризи 1930-х рр, роботу у часи війни. Бібліотека Конгресу, яку на початку створювали в Будівлі Капітолію, для забезпечення конгресменів правовою інформацією, в кінцевому ітозі зараз є найбільшою Бібліотекою у Світі, виконуючи всі можливі функції, які може виконувати бібліотека.

Були конфлікти і з Конгресом, який на початку призначав головного бібліотекаря. І урізання фінансування установи, і втрата фондів, не було того що не пройшла бібліотека Конгресу, це мотивувало бібліотекарів генерувати нові способи роботи бібліотеки, крім того що придумували нові способи поповнення фондів, Споффорд, який одним із перших почав говорити про “національну” роль бібліотеки не тільки для держави, забезпеченням і допомогою законодавців, а й суспільну роль бібліотеки як “громадського центру”.

Пройшовши всі ці важкі події, проблеми фінансування, різні конфлікти, і ще багато різних історій. Бібліотека набралася досвіду, досвіду роботи, яким вони діляться з світовою спільнотою.

В Україні часто применшують роль бібліотеки, зумовлено це початковою роллю бібліотеки. В Америці Бібліотека Конгресу створювалась для забезпечення законодавчої гілки влади, і спочатку не була доступна широкому колу користувачів, тоді ж як в Україні бібліотеки створювались для зберігання книг, якими могло користуватися суспільство. Парадоксально, але можливо саме ці обмеження вплинули на ставлення до бібліотек в Америці і в Україні. Звісно роль бібліотеки залежала від історичного періоду.

В Київській Русі (X–XIII ст.) бібліотеки використовували як місце зберігання, де також проводяться церковні та освітні заходи, переважна аудиторія відвідувачів: священники, монархи, князі.

В часи Литовсько-Польської доби (XIV–XVII ст.) бібліотека була важливою частиною шкіл та колегіумів переважна аудиторія відвідувачів: студенти, викладачі.

Козацько-гетьманська доба (XVII–XVIII ст.) бібліотека стала центром освіти і виховання. Основне коло користувачів старшина, студенти, викладачі і священники.

Період імперської залежності (XVIII–XIX ст.) бібліотека здебільшого стала місцем пропаганди та цензури українського. Працювала за вказівкою режиму.

Радянський період (1917–1991 рр.) бібліотека в цей період ідентифікувала себе як “провідник соціалістичних ідей” і “храм знань”. Відвідувачами було всі верстви населення.

Незалежна Україна (1991–наші роки) бібліотека нарешті звільнилася від цензури, і почала роботу в напрямку ідей демократичного суспільства. І хоч і по сьогоднішній день, на жаль, бібліотеки не викорінили російськомовні видання, але бібліотеки попри всі труднощі намагаються рухатися в напрямку розвитку. Після початку повномасштабного вторгнення бібліотеки також взяли на себе роль центрів допомоги громадянам та як і США років ДСВ, стали центрами інформаційної підтримки громадян та інструментом боротьби проти ворожої пропаганди.

Але як показує вищевикладене текст, українські бібліотеки в переважній більшості випадків були доступні широкій верстві населення, де виконували правильну місію, за винятком двох історичних періодів. Період російської імперії та період срср. Тоді і відбувся переломний момент зміни бачення ролі бібліотеки цензура української мови та літератури і подальша пропаганда

“соціалістичних цінностей” на рівні підсвідомості змінила уявлення про бібліотеки, яке на жаль, існує на сьогоднішній день. Але якщо бібліотеки України будуть проводити активну “соціальну політику” це змінить уявлення суспільства на культурному рівні, а якщо розвинути співпрацю на державному рівні (Національна бібліотека імені Володимира Вернадського), у якої вже є відділ СІАЗ. І на інституційному рівні (медичні бібліотеки з медичними установами, наукові з науковими) то це змінить уявлення і про “державну значущість” бібліотек. Як підсумок, можна сказати, що різниця у поглядах на бібліотеку в США і в Україні, зумовлена не тільки початковою метою, а політичними режимами. В Америці це від дня заснування була американська політична сила, а в Україні - не завжди українська, більше того українську ідентичність взагалі хотіли знищити, як фізично, так і культурно. Тому і бачення бібліотеки такі різні в Сполучених Штатах бібліотекар спочатку обирався Конгресом, а потім самім президентом, тобто завжди був наближений до керівних посад адміністрації президента, стоячи на одному рівні з Головою Верховного Суду чи Міністра. Більше того не треба забувати, що перших два директора бібліотеки були секретарями Конгресу, а Рассел Янг, був наближений до Гранта, відправився з ним в кругосвітню подорож, потім був послом США в Китаї, а вже після цього став бібліотекарем Конгресу США.

Далі від національного і соціального порівняння, можна перейти до галузевого порівняння. Галузь бібліотечної справи в Америці доволі престижна, виходячи з історичного контексту. Вони як зазначено вище проводять різні заходи, які спрямовані на вдосконалення навичок роботи, це можуть бути тренінги, майстер класи, курси підвищення кваліфікації та ще багато заходів. Вони мають на меті розвиток вже існуючих знань та навичок, та навчання нових підходів. В Україні також існують курси, організацією яких здебільшого займається Українська бібліотечна Асоціація. Так вони щороку

організують “Літню школу для бібліотекарів”, яка за змістом є корисною. Відбираються бібліотекарі до 35 років. Проводяться майстер класи, тренінги, запрошуються українські та іноземні фахівці у якості спікерів. На жаль остання літня школа від УБА проходила 13-16 липня 2021 року. Після того УБА Провели зимову школу в 2022 році, і все. Натомість вони перекваліфікувалися на онлайн формат, проводячи семінари, конференції, онлайн курси. Ці заходи теж відбуваються в Україні, але доволі часто не бажання бібліотечних працівників, навчатися і дізнаватися щось нове значно уповільнює розвиток бібліотек. Молоді фахівці часто не хочуть іти працювати до бібліотеки обґрунтовуючи це низькою заробітною платою, і це є ключовою проблемою цієї галузі. тимчасовим вирішенням якої може залучення грантових коштів, коштів різних меценатів, на розробку і виготовлення якогось “продукту” чи проведення якоїсь “суспільної місії”, яка принесе користь, щоб держава звернула увагу на бібліотеки. Оцифрування фондів бібліотек саме такий напрямок, який несе в собі культурну важливість. Забезпечення інструментів для реалізації оцифрування є важливим фактором в моральній складовій працівників цього відділу. Загалом якісне технічне забезпечення позитивно впливає на психологічний стан в колективі.

Бібліотеки завжди будуть місцем знання, культури, книг, вільного доступу до інформації, як в Україні так і в Сполучених Штатах Америки. Тільки якщо США пройшли шлях від законодавчої інституції до соціальної інституції, то Україні треба пройти шлях зворотній, від соціальної до державної інституції, при цьому шляху ще треба боротися з соціальною нерівністю бібліотеки як установи. Адже в Законі України про бібліотеку і бібліотечну справу чітко написано, що “**Бібліотека** — організаційна одиниця, що здійснює науково обґрунтовану, цілеспрямовану діяльність із збирання, збереження, оброблення, використання і надання користувачам бібліотечних фондів, а також надає інші послуги з інформаційного забезпечення” [50].

Висновки до третього розділу

В третьому розділі досліджено історію Бібліотеки Конгресу Сполучених Штатів Америки, проаналізовано з якими труднощами вони боролися та які рішення придумували в процесі роботи. Крім цього чітко зазначено, яку роль відігравала бібліотека Конгресу, і які виклики стояли перед нею. Від передумов, які викликали потребу в бібліотеці та процесу створення Бібліотеки Конгресу до сучасного етапу роботи. Також написано і про роль професії “бібліотекар”. Проведено порівняльний аналіз підходів трактування двох ролей бібліотеки “інституційної” в США і “соціальної” в Україні, виявлені проблеми з якими зіштовхнулася українська бібліотечна спільнота.

Як показав приклад США, бібліотека може стати центром життя країни допомагаючи державі формувати законодавчу, соціальну, культурну політику. Цей досвід є важливим для України, коли країна знаходиться на етапі євроінтеграції, найважливішим є імплементація європейського досвіду і знань в життя України. Хоча США не є Європою, її досвід в питанні розвитку бібліотечної галузі є корисним для України.

Також треба взяти за приклад досвід у розвитку співпраці і партнерства з Міжнародними організаціями, зробити це не поодиночними випадками разової допомоги, а національною стратегією розвитку бібліотечної галузі, навчати керівників складати листи до відповідних органів.

ВИСНОВКИ

Дослідивши тему розвитку оцифрування в історичному контексті, Можна сказати що Гарт, зробив велику справу піднявши таку важливу тему в контексті збереження історичної спадщини, доступу до інформації і розвитку сфери комп'ютерних технологій, сфери обслуговування і наукової сфери. Але як вже зазначалося, куди важливішою була місія збереження культурної спадщини, і розвитку технологій, які будуть надавати людям інформацію. Також висвітлено українські реалії роботи в напрямку розвитку ЦБ, на прикладі двох національних бібліотек показано процес роботи і визначено мету роботи бібліотек в цьому напрямку. Крім цього досліджено загрози, і реальні проблеми з якими стикається вся бібліотечна галузь, і окремо напрям оцифрування, але і висвітлено способи подолання цих проблем, шляхом особистого професійного розвитку і розвитку бібліотеки загалом, шляхом залучення до фінансування різних меценатів, участь в різноманітних грантах. Дослідивши бібліотеку Конгресу США, можна стверджувати, що бібліотечна спільнота Америки пережила нелегкі часи, але змогла встати на ноги і розправити плечі, показавши всьому світу, що бібліотеки є сильною установою. І ми теж віримо, що як і бібліотека Конгресу змогла воскреснути з попелу так і українські бібліотеки бібліотеки гордо піднімуться з руїн після всіх трагедій і поневолень.

В першому розділі було досліджено першу електронну бібліотеку і мету яку вкладав в її роботу її творець і засновник Майкл Гарт. Його проєкт “Проект Гутенберга”, перші процеси роботи. Так на початку Гарт оцифрував лише декілька творів американських авторів, в 1980-х роках зайнявся оцифруванням біблії, в 1991 році – одна книга, в 1992 – дві, а вже в 1996 році кількість оцифрованих книжок на місяць сягала 32 книг. Кількість відсканованих (починаючи з 1990-х) або переписаних публічних творів постійно зростала: до 1000 (1997), 10 000 (2003), 20 000 (2006), 40 000 (2011) і 60 000 (2022). По

роботі Майка Гарта було стало зрозуміло, що електронні бібліотеки стали важливими, ще на початку 1980-х, потім було створенні і міжнародні е-бібліотеки “Еuropriana” та були спроби унормувати оцифрування на міжнародному рівні. Так в 1994 році було створено Ініціатива цифрових бібліотек (DLI), яка брала за мету збереження надбання Америки і покращити наукові зв'язки між бібліотеками та науково-дослідницькими центрами. в 1995 р., бібліотекою Сіднейського університету була створена «Сіднейська служба електронних текстів та зображень» (The Sydney Electronic Text and Image Service (SETIS)). Також згадано про основоположні роботи І Менсо, Дж. К. Р. Ліклайдера “Симбіоз людини та комп'ютера”, Буш В. “Як ми можемо думати”. Вони вплинули на програмне забезпечення тогочасних електронних бібліотек. Крім цього описано як саме електронні бібліотеки впливали на українську культуру. Наголошено на проблемах з якими зіштовхнулися бібліотеки в процесі створення і роботи проєктів.

В другому розділі вже на практичному досвіді показано роботу відділів оцифрування ННМБУ та НЛУ, описано технічне забезпечення бібліотек, викладено інформацію які саме книги оцифровують бібліотеки, описані нюанси роботи. Також описані проблеми з якими зіштовхуються працівники бібліотечної галузі, надані методи подолання цих проблем.

В третьому розділі наведено закордонний приклад, а саме бібліотеку Конгресу США, їх історію від початку до наших днів та можливість використання досвіду Америки в українських реаліях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text> (дата звернення 08.11.2024)
2. Цифрові бібліотечні проекти: технологічні рішення та управління життєвим циклом колекцій : монографія / І. В. Лобузін ; ред. В. А. Широков. – Київ : НБУВ, 2016. – 216 с. – ISBN 978-966-02-8810-4 (друк.) ; ISBN 978-966-02-8105-9(електрон.).– URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0002130>.
3. The Memory of the World in the Digital age: Digitization and Preservation 26-28 September 2012, Vancouver, British Columbia, Canada // UNESCO [Electronic resource]. URL: <https://surl.li/tugctj>
4. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. (2014). Електронна бібліотека. Українська бібліотечна енциклопедія. URL: <https://ube.nlu.org.ua/article/Електронна%20бібліотека> (дата звернення 04.12.2024)
5. Кочеткова А. (2009). Цифрові бібліотеки як ознака XXI століття. *Світосгляд*, 20(6), 68. URL: <https://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/svitoglyad/svit-2009-20-6/svit-2009-20-6-68-kochetkova.pdf>
6. Буш В. Як ми можемо думати. В. Буш. The Atlantic Monthly . – 1945. – Т. 176, №2. – С. 101-108.
7. Ліклайдер Дж. К. Р. Симбіоз людини та комп'ютера. URL: https://worrydream.com/refs/Licklider_1960_-_Man-Computer_Symbiosis.pdf
8. Licklider, J. C. R. Libraries of the Future [Electronic resource] / J. C. R. Licklider. Cambridge, Mass. : MIT Press, 1965. 191 p. Access mode: https://worrydream.com/refs/Licklider_1965_-_Libraries_of_the_Future.pdf.
9. Хартія про збереження цифрової спадщини.— URL: <https://surl.li/kifvkl>

10. Електронна бібліотека. *Bikinedia*. 20.5.2004. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Електронна_бібліотека
11. Оцифровування. Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
12. Теннант, Р. Електронні бібліотеки: нова парадигма для інформаційних послуг /Р. Теннант. URL: <https://unglueit-files.s3.amazonaws.com/ebf/736bddbc31854052a2585bf266d7644c.pdf>
13. Що таке лендінг-пейдж у цифровому маркетингу? - Універсальний посібник. Landingi: URL: <https://landingi.com/landing-page/>
14. Електронна бібліотека "Культура України". Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого URL: <https://elib.nlu.org.ua/> (дата звернення 11.04.2025)
15. Обери собі роботу до душі, і тобі не працювати жодного дня в житті. Конфуцій. Відділ освіти Яворівської міської ради. URL: <http://yavoriv-vo.kl.com.ua/2019/05/13/obery-sobi-robotu-do-dushi-i-tobi-ne-dovedetsya-pratsyuvaty-zhodnogo-dnya-u-zhytti-konfutsij/>
16. Мартін, Дж. (2020). Задоволеність роботою професійних бібліотекарів та бібліотечного персоналу. *Журнал бібліотечного адміністрування*, 60 (4), 365–382. <https://doi.org/10.1080/01930826.2020.1721941>
17. Електронні петиції до Кабінету Міністрів України. Петиція № 7838. – URL: <https://petition.kmu.gov.ua/petitions/7838>
18. Український культурний фонд. Річний звіт за 2019 рік / Український культурний фонд. Київ, 2020. 113 с. URL: <https://ucf.in.ua/storage/docs/14022020/Звіт%20УКФ%202019.pdf>
19. Український культурний фонд. Річний звіт за 2020 рік / Український культурний фонд. Київ, 2021. 113 с. URL:

https://ucf.in.ua/storage/docs/23042021/версія%20річного%20звіту%20УКФ%20за%202020%20рік_9bd7ac4e7d45559ebf74ba2a06dfaa616f5a10c2.pdf

20. Бліндюк М. Українська бібліотечна асоціація в умовах війни: розмова з Оксаною Бруй / М. Бліндюк // Goethe-Institut. 2023. URL: <https://www.goethe.de/prj/lek/uk/--/uba.html>

21. Початок проєкту створення Національної електронної бібліотеки України за підтримки ЮНЕСКО та ІФЛА // *Українська бібліотечна асоціація*. 2023. URL: <https://surl.lu/movjej>

22. Saving Ukrainian Cultural Heritage Online (SUCHO) URL[^] <https://www.sucho.org/>

23. Петрушко Л. Нерадісні емоції в мініатюрах і тексті Радзивіллівського літопису / Л. Петрушко // *Text and Image: Essential Problems in Art History*. 2022. № 2(14). С. 52–61. URL: <https://txim.history.knu.ua/article/view/149/119>

24. SUCHO. March December 2022: End of Year Updates/ Quinn Dombrowski, Anna Kijas, Sebastian Majstorovic та ін. 2022. 9 с. URL: https://www.sucho.org/assets/Mar-Dec-2022_End_of_Year_Updates.pdf

25. Стрішенець Н. Бібліотека Конгресу США: основні етапи розвитку / Н. Стрішенець // *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського*. [б. р.]. – URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0002840>

26. Goodrum C. A., Dalrymple H. W. The Library of Congress. – London: Routledge, 2019. 228 с. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780429312304>

27. Бібліотека Конгресу США. Out of the Ashes: A New Library for Congress and the Nation – Вашингтон, 2014. URL: <https://www.loc.gov/exhibits/out-of-the-ashes/online-exhibition.html>

28. Mearns D. C. The Story Up to Now: The Library of Congress, 1800–1946 – Washington: U.S. Government Printing Office, 1947. 226 с. URL:

<https://search.worldcat.org/title/The-story-up-to-now-:-the-Library-of-Congress-1800-1946/oclc/803715631>

29. John Gould Stephenson: Largely Known and Much Liked // *The Quarterly Journal of the Library of Congress*. 1972. T. 33, № 2. С. 109–123. URL: <https://www.jstor.org/stable/29781670>

30. ProQuest. ProQuest 245 [б. м.]: ProQuest, [б. п.]. URL: https://static.lib.ou.edu/microformguides/Proquest_245.pdf

31. Library of Congress. John G. Stephenson (1828–1883). – Вашингтон, D.C.: Library of Congress, [б. п.]. URL: <https://www.loc.gov/item/n96035157/john-g-stephenson-1828-1883/>

32. Spofford A. R. Annual Report of the Librarian of Congress for the Calendar Year 1882 – Washington: Government Printing Office, 1883. 24 с. URL: <https://www.copyright.gov/reports/annual/archive/ar-1882.pdf>

33. Putnam H. Annual Report of the Librarian of Congress for the Fiscal Year Ending June 30, 1908 – Washington: Government Printing Office, 1908. 59 с. – URL: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015036735192&seq=59&format=plaintext>

34. Young J. R. Around the World with General Grant: A Narrative of the Visit of General U. S. Grant, Ex-President of the United States, to Various Countries in Europe, Asia, and Africa, in 1877, 1878, 1879: To Which Are Added Certain Conversations with General Grant on Questions Connected with American Politics and History New York: American News Company, 1879. 2 vol. URL: <https://archive.org/details/aroundworldgrant02younuoft/page/n5/mode/2up>

35. Library of Congress. John Russell Young (1840–1899). – Washington, D.C.: Library of Congress, [б. п.]. URL: <https://www.loc.gov/item/n83202815/john-russell-young-1840-1899/>

36. Library of Congress. Herbert Putnam (1861–1955) Вашингтон, D.C.: Library of Congress, [б. п.]. URL: <https://www.loc.gov/item/n85185518/herbert-putnam-1861-1955/>
37. Library of Congress. Annual Report of the Librarian of Congress for the Fiscal Year Ended June 30, 1911 – Вашингтон: Library of Congress; for sale by the Supt. of Docs., U.S. Govt. Print. Off., 1911. 290 с. URL: https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:1911_Annual_report_of_the_Librarian_of_Congress.pdf&page=3
38. Library of Congress. Archibald MacLeish (1892–1982) Вашингтон, D.C.: Library of Congress, [б. п.]. URL: <https://www.loc.gov/item/n80015459/archibald-macleish-1892-1982/>
39. Library of Congress. Archibald MacLeish (1892–1982). Вашингтон, D.C.: Library of Congress, [б. п.]. URL: <https://www.loc.gov/item/n80015459/archibald-macleish-1892-1982/>
40. MacLeish, Archibald. Annual Report of the Librarian of Congress for the Fiscal Year Ended June 30, 1943 – Washington, D.C.: Library of Congress, 1943. – Т. 1, № 4. С. 2. URL: https://archive.org/details/quarterlyjournal0001unse_no4/page/2/mode/1up
41. UNESCO. Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property. Paris, France: UNESCO, 1970. URL: https://wipo.lex-res.wipo.int/edocs/lexdocs/treaties/en/unesco1/trt_unesco1.pdf
42. Cole, John Y. Jefferson's Legacy: The Functions of the Library of Congress, Past and Present – Washington, D.C.: Library of Congress, [б. п.]. URL: <https://cool.culturalheritage.org/bytopic/orgs/lchist.html>
43. Library of Congress. Daniel J. Boorstin (1914–2004). URL: <https://www.loc.gov/item/n79065337/daniel-j-boorstin-1914-2004/>

44. Library of Congress. James H. Billington (1929–2018) URL: <https://www.loc.gov/item/n80020417/james-h-billington-1929/>
45. Library of Congress. Library of Congress Digital Strategy v1.1.1. – Washington, D.C.: Library of Congress, 2018. 11 с. URL: <https://www.loc.gov/static/portals/digital-strategy/documents/Library-of-Congress-Digital-Strategy-v1.1.1.pdf>
46. Ashenfelder, M. Carla Hayden: Harnessing the Power of Technology with the Resources at the Library of Congress / Mike Ashenfelder // *The Signal*. 2016. – 21 вересня. – URL: <https://blogs.loc.gov/thesignal/2016/09/carla-hayden-harnessing-the-power-of-technology-with-the-resources-at-the-library-of-congress/>
47. Hayden, C. Statement of Carla Hayden, Librarian of Congress, before the Subcommittee on the Legislative Branch, Committee on Appropriations, United States House of Representatives, Fiscal 2026 Budget Request. – Washington, D.C., 2025. 11 с. URL: <https://docs.house.gov/meetings/AP/AP24/20250408/118103/HHRG-119-AP24-Wstate-HaydenC-20250408.pdf>
48. Library of Congress. Junior Fellows Program URL: <https://www.loc.gov/item/internships/junior-fellows-program/>
49. Українська бібліотечна асоціація. IV Літня школа молодих бібліотекарів УБА «Виклики сьогодення & Perezавантаження», 13–16 липня 2021 р., Закарпатська обл. URL: <https://surl.li/dvnxxn>
50. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27 січня 1995 року № 32/95-ВР // Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 05.05.2025).
51. Дія.Освіта : національна онлайн-платформа цифрової освіти України. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/>
52. Prometheus. Онлайн-платформа професійного розвитку в Україні. — URL: <https://prometheus.org.ua/>

53. Костенко Л., Копанєва В., Жабін О. Бібліотечна Україна ХХІ століття: консолідаційний вектор розвитку. Вісник Книжкової палати. 2024. № 11. С. 23-29.
54. Пашковська І. О. Становлення та розвиток електронних бібліотек : кваліф. наук. робота ... бакалавр за спеціальністю 029 Інформаційна бібліотечна та архівна справа. Київ, 2023. 75 с URL: <https://surli.cc/okzjhf>
55. Василенко О.М. Електронні ресурси як чинник оптимізації довідково бібліографічного обслуговування. Наук. праці Нац. б-ки України ім. В.І. Вернадського. 2000. Вип. 5. С. 204-211.
56. Яцимірська М.Г. Сучасний медіа текст: [словник-довідник]. Л.: ПАІС, 2005. 128 с.
57. Павлуша І. А. Електронні бібліотеки: зарубіжний досвід, питання розробки української концепції / І. А. Павлуша // Бібліотечний вісник. 1999. № 4. С. 13–24.

ДОДАТКИ

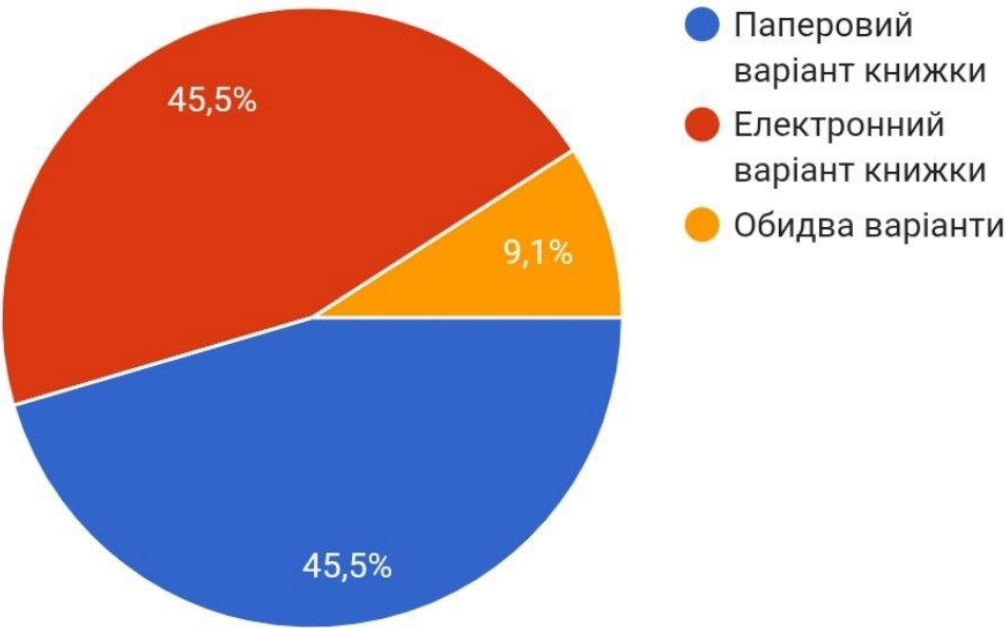
Додаток А



книгосховище стародруків ННМБУ: <https://library.gov.ua/>

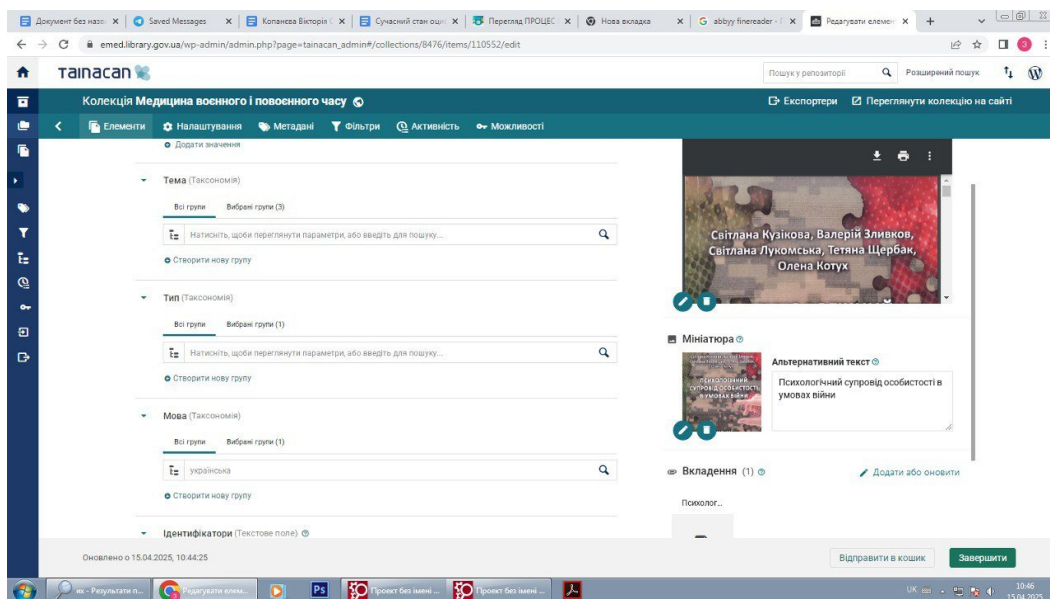
Якій книжці Ви
надаєте
перевагу
11 відповідей

 Копіювати діаграму



Результати опитування

Додаток Б.1



Перелік метаданих за яким відбувається опис книги
https://emed.library.gov.ua/wp-admin/admin.php?page=tainacan_admin#/collections/8476/items/110552

Додаток Б.2

Документ без назви | 1 notification | Коланова Вікторія | Сучасний стан оцінки | Перегляд ПРОЦЕС | Нова вкладка | abbyy finereader | Редагувати елемент

emed.library.gov.ua/wp-admin/admin.php?page=tainacan_admin#/collections/8476/items/110552/edit

tainacan

Пошук у репозиторії | Розширений пошук

Експортери | Переглянути колекцію на сайті

Колекція Медицина воєнного і повоєнного часу

Елементи | Налаштування | Метадані | Фільтри | Активність | Можливості

Видавець (Текст)
Київ-Новин. Видавець М.М. Лисенко
Додати значення

Опубліковано (Числовий)
2024
-

Посилання для цитування (URL)
https://emed.library.gov.ua/medytyna-voiennoho-i-povoiennoho-chasu/psychologichnyy-suprovod-osobysti
Передперегляд

Ключові слова (Текстове поле)
копію Р. Лізаруса, Модель когнітивної оцінки, трансакційна модель стресу Т. Кокса, Модель відповідності людини та навколишньому середовищу Р-Е Гіт, Епідеміологічна традиція дослідження стресу, Основні принципи спілкування у кризових ситуаціях, Кризова комунікація, Типологія наслідків впливу війни на психологічний стан особистості, Гострий стресовий розлад ГСР, Посттравматичний стресовий розлад ПТСР, Моральний дистрес і моральна травма, Тривалий розлад горя, Акустичне насильство, акустичний терор, Діагностичний та статистичний посібник з
Додати значення

Тема (Таксономія)
Всі теми | Вибрані теми (0)

Оновлено о 15.04.2025, 10:44:25

Відправити в кошик | Завершити

Мініатюра
Світлана Кузікова, Валерій Зликов, Світлана Лукомська, Тетяна Щербак, Олена Котух

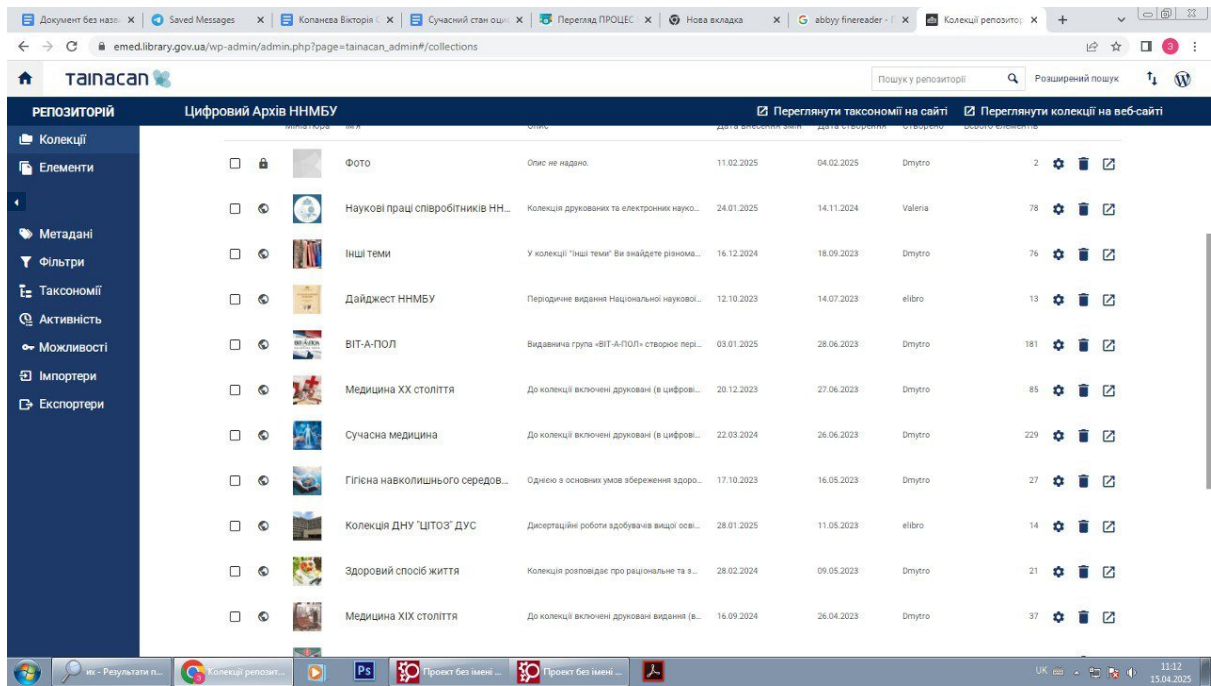
Альтернативний текст
Психологічний супровід особистості в умовах війни

Вкладення (1)
Психолог...

Перелік метаданих за яким відбувається опис книги:

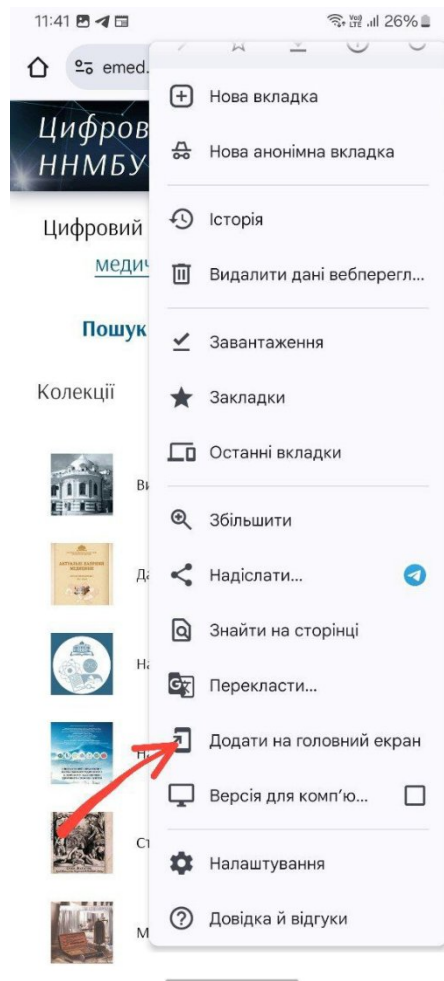
https://emed.library.gov.ua/wp-admin/admin.php?page=tainacan_admin#/collections/8476/items/110552

Додаток Б.3



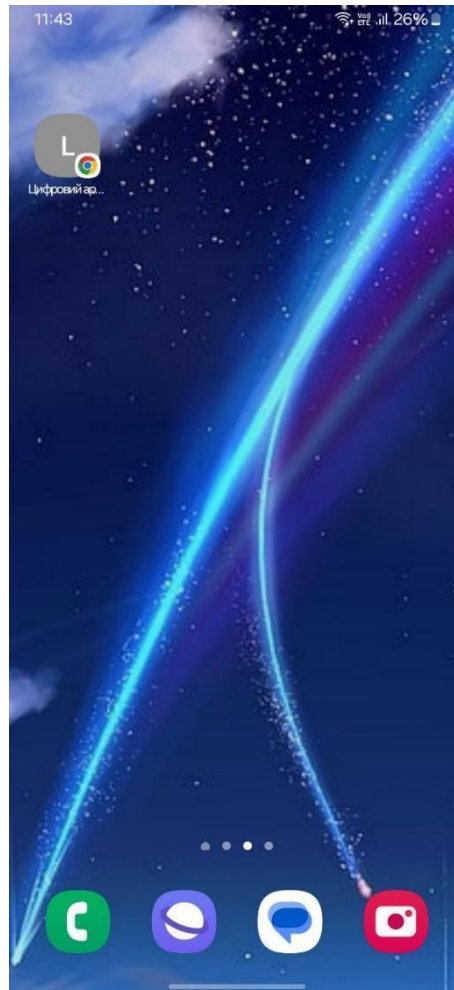
Перелік колекцій цифрового архіву ННМБУ:
https://emed.library.gov.ua/wp-admin/admin.php?page=tainacan_admin#/collections/

Додаток Б.4



Створення віджету ЦА ННМБУ

Додаток Б.5

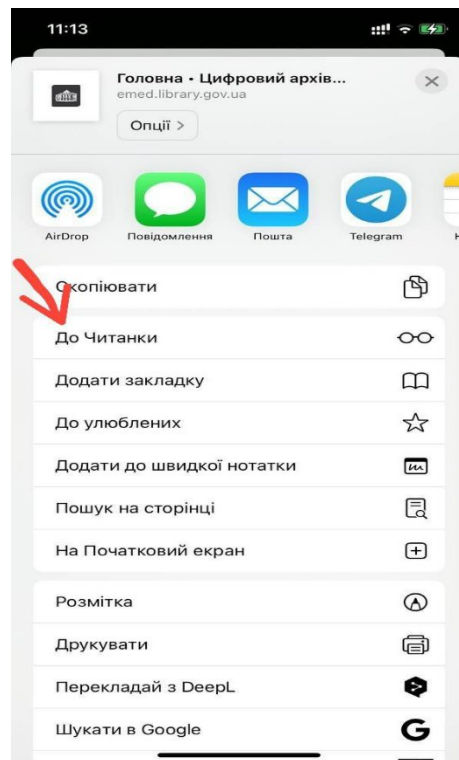


Кінцевий результат

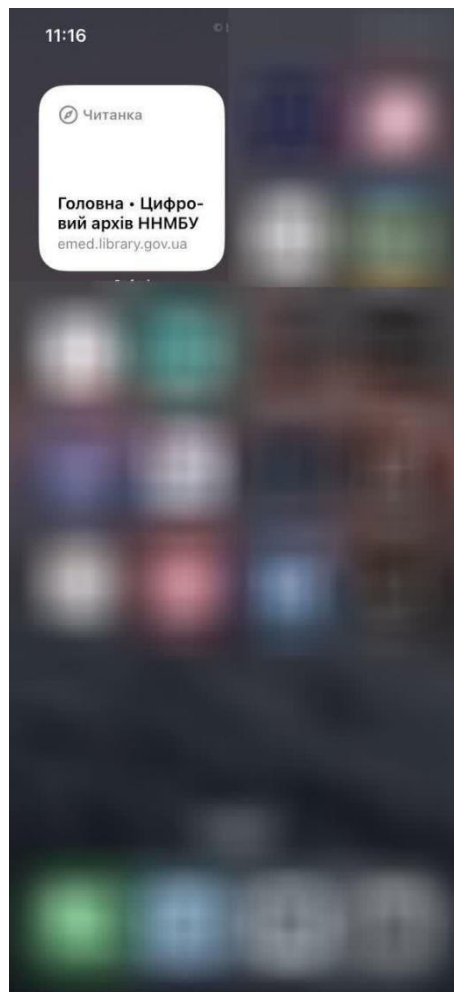
Додаток Б.6



Процес створення віджету на Iphone

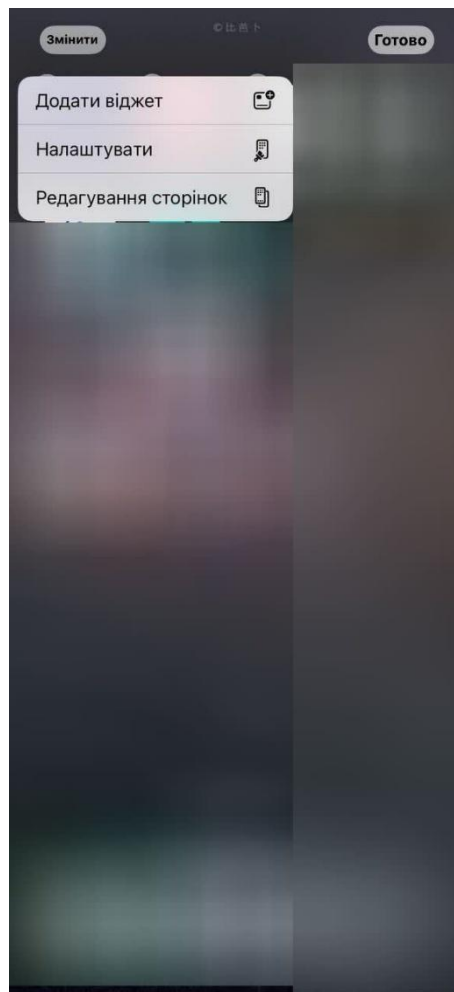


Процес створення віджету на iPhone



Кінцевий результат

Додаток Б.9



Процес створення віджету на iPhone

ЦИФРОВИЙ АРХІВ ННМБУ
швидкий доступ до медичних та інших матеріалів
в електронному форматі, з можливістю читати,
копіювати і завантажувати

17 КОЛЕКЦІЙ

200000
ЗАВАНТАЖЕНЬ

114 066
СТОРІНОК

1 460
АВТОРІВ

978
ВІДВІДКІВ

ЧОМУ ЦИФРОВИЙ АРХІВ ННМБУ?

- ШВИДКІСТЬ
- ЯКІСТЬ
- БЕЗКОШТОВНО
- ЗРУЧНИЙ ПОШУК
- БЕЗПЕКА
- УНІКАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ

ЯК СТАТИ НАШИМ АВТОРОМ?

- Написати листа на archive@library.gov.ua
- Підписати [авторський розовід](http://avtorskyiv.gov.ua)
- Ваші матеріали на <https://emed.library.gov.ua/>

Сторінка Landing page



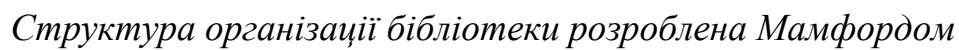
*Автор дослідження, Осипчук З. Т. біля сканера Zeutschel OS C2 в НБУ
ім. Ярослава Мудрого*



Планетарний сканер Zeutschel OS C2 НБУ ім. Ярослава Мудрого



Планетарний сканер Atiz bookmark II НБУ ім. Ярослава Мудрого



Структура організації бібліотеки розроблена Мамфордом